

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

Φθάσαντες εἰς τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τοῦ πρώτου ἔτους τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ λαοῦ ὀφείλομεν ἂν ἀποδώσωμεν τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης μας εἰς τοὺς συνδρομητὰς ἡμῶν, ἰδίως δὲ εἰς ἐκείνους, ὅσοι ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως, καὶ τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως μὴ ἔχοντες οὐδεμίαν ἀνάγκην τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Λαοῦ, συνέδραμον μὲ μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ ἔργον ἡμῶν, καὶ νὰ κατασταθῶσι δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ὠφέλιμοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν.

Ἐψώσαμεν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πολλάκις τὴν φωνὴν ἡμῶν ἐπικαλούμενοι τὴν σύστασιν ἐταιρείας, σκοπὸν ἐχούσης τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν δι' αὐτῆς βελτίωσιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀλλ' ἡ ἀσθενὴς ἡμῶν φωνὴ δὲν ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτα τῶν πλουσίων ὁμογενῶν· δὲν ἀπελπίζομεθα ὅμως ἐκ τούτου ἡμεῖς θέλομεν καὶ πάλιν καὶ πολλάκις προσπαθήσει ἂν ἀποδείξωμεν, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ Λαοῦ εἶναι τὸ μόνον πρὸς εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν συντελεστικὸν μέσον. Ἀλλ' ἰδίως διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τὸν μέγαν αὐτῆς προορισμὸν τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι ἀπαρατίτητον (α)

(α) Εὐχαρίστως εἶδομεν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 714. φύλλον τῆς Ἐφημερίδας ἡ Ἑλπίς ὅτι ὁ ἐν Τεργέστη Χριστόδου-
 ΦΥΛ. ΙΒ'. ΕΤΟΣ 1.

Ἰκανὰ ἑκατομύρια ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀποτελοῦντα μέρος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, εἰς ὅποιονδῆποτε κράτος καὶ ἂν διαμένωσι, καὶ εἰς ὅποιονδῆποτε πατρίδας καὶ ἂν ἀνήκωσι, ὅλοι οὗτοι πρέπει νὰ θεωρῶσιν ὡς κέντρον αὐτῶν τὴν αὐτόνομον Ἑλλάδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς ὡς ἀπὸ πηγῆς πρέπει νὰ ἀρῶνται καὶ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὸν ἐπὶ τὸ ὁμοιόμορφον πολιτισμὸν ὡς καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπ' αὐτῆς πρέπει νὰ τὴν διδαχθῶσιν· διότι ἐν αὐτῇ προοδεύει καλλήτερον, καὶ ὀσημέραι καθίσταται τελειότερα, ὡς κατασταθεῖσα γλῶσσα τῆς ἐξουσίας.

Ἐὰν αἱ προσδοκίαι τῆς μελλούσης ὄλης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς βελτιώσεως καὶ προόδου στηρίζονται εἰς τὸ μικρὸν ταῦτο μέρος, τὴν αὐτόνομον Ἑλλάδα, ὅποια πρόνοια, ὅποια προσπάθεια πρέπει νὰ καταβληθῇ, ὥστε τὸ μέρος τοῦτο νὰ ὑπάρξῃ, νὰ βελτιωθῇ, νὰ παγωθῇ εἰς στερεὰς βάσεις, καὶ νὰ διαδίδῃ ὕστερον τὰς ἀκτίνας τῆς παι-

λος Γ. Ἀδὰμ ἐκ κωμοπόλεως Βογατσικοῦ μεταξὺ Καστορίας καὶ Σιατίσης ἐπεμψε δῶρον εἰς τὴν πατρίδα του ἑβδομήκοντα τόμους βιβλίων, καὶ ὑπεσχέθη κατ' ἔτος νὰ διδῇ διακόσια γρόσια πρὸς ἀγορὰν διδακτικῶν βιβλίων. Εἶθε τὸ παράδειγμα τοῦτο νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι, διὰ νὰ συστηθῶσι βιβλιοθήκαι, καὶ εἰς ἄλλας κοινότητες. Εὐχῆς ὅμως ἔργον ἦτον νὰ ληφθῇ γενικὸν μέτρον πρὸς σύστασιν Βιβλιοθηκῶν εἰς ἐκάστην κοινότητα· διότι οὕτως ἤθελε γίνεσθαι καὶ ἐκ λογῆ τῶν χρησιμωτέρων βιβλίων, ἐν ᾧ ἀπλῶς προμήθεια βιβλίων δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὸ ἐπιθυμητὸν ἀποτέλεσμα, ἢ δὲ ἐκλογῆ τοῦ καταλληλοτέρου δὲν εἶναι τοῦ παντὸς ἴδιον.

θείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη, ὅσα δυστυχῶς δὲν δύνανται νὰ προμηθεύωνται ταῦτα ἀφ' ἑαυτῶν! Ἄλλ' ἢ βελτίωσις, ἢ εὐμερία, ἢ στερέωσις δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι, δὲν δύνανται νὰ ἦναι διαρκεῖς, ἐὰν δὲν φωτισθῇ τὸ μέγα σῶμα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὁ Λαός. Δὲν δύναται δὲ οὗτος νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ βελτιωσῇ τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ἐὰν χίλιοι νέοι διδάσκονται τὴν ἀνωτέραν παιδείαν· πρέπει ἢ παιδεία νὰ ἐξαπλωθῇ ἀναλόγως εἰς ὅλας τὰς τάξεις, πρέπει ἕκαστος νὰ γνωρίσῃ καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς υποχρεώσεις του. Πρέπει καὶ ὁ κατώτερος τῶν Ἑλλήνων νὰ λάβῃ ἀρχικὰς τινὰς βάσεις, ὥστε ἂν ἀρμόδιοι περιστάσεις τοῦ παρουσιασθῶσι, νὰ δύναται νὰ τελειοποιήσῃ τὰς γνώσεις του, καὶ νὰ κατασταθῇ ἰκανὸς δι' ὅποιονδῆποτε κλάδον καὶ ἂν βελήσῃ νὰ ἀναγκαλισθῇ, εἴτε στρατιωτικόν, εἴτε πολιτικόν, εἴτε τὸ ἐμπόριον κτλ.

Ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο πλούσιος πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως· διότι ἢ τυραννία δὲν ἄφινε νὰ ὑπάρχωσι πλούτη· ὅταν δὲ ἐπῆλθεν ἢ ἐπανάστασις, κατεστράφησαν ἐν γένει τὰ πάντα, ὥστε ἐπελθούσης τῆς ἀποκαταστάσεως ὁ Ἕλλην εἶχεν ἀνάγκην νὰ προμηθευθῇ ἐκ νέου ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου. Ἐὰν πλούσιοι ὁμογενεῖς δὲν ἐπῆρχοντο εἰς βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος, οὔτε πανεπιστήμιον, οὔτε παρθεναγωγεῖον, οὔτε νοσοκομεῖα ἠθέλον ὑπάρξει, ἀλλ' εἶπομεν ὅτι ταῦτα μόνα δὲν εἶναι ἀρκετὰ νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν μέ-

γαν σκοπόν, τὸν προορισμὸν τῆς ἑλληνικῆς φυ-
λῆς· εἶναι ἀνάγκη νὰ δράμασιν ἄλλοι ὁμογενεῖς
διὰ νὰ ἀναπληρώσωσιν ὅ,τι ἔτι ἐλλείπει καὶ φρο-
νοῦμεν ὅτι κυριώτερον ἔργον, τὸ ὁποῖον δύνανται
νὰ πράξωσι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ κοποῦ τούτου
εἶναι τὸ νὰ καταθέσωσι τὰ μέσα νὰ συστηθῇ
ἐταιρεία πρὸς φωτισμὸν καὶ βελτίωσιν τῆς κατα-
στάσεως τοῦ λαοῦ καὶ κυριώτερον αὐτῆς ἔργον
νὰ ἦναι ἡ σύστασις δημοτικῶν σχολείων καὶ
διὰ τὰ ἄρσενα καὶ διὰ τὰ θήλεα τέκνα, ὅπου
ἔτι δὲν ἐσυστήθησαν, καὶ νὰ συστηθῇ εἰς ἑκά-
στην κοινότητα βιβλιοθήκη, εἰς ἣν νὰ δίδωνται
παρὰ τῆς ἐταιρείας δωρεὰν ὅσα βιβλία ἐγκριθῶσι
παρ' αὐτῆς χρήσιμα εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ· ὅλα
δὲ τὰ βιβλία ταῦτα, ἐὰν δὲν ἦναι εὐκόλου νὰ δι-
δωνται δωρεὰν, νὰ πωλῶνται εἰς ταπεινὴν τιμὴν,
διὰ νὰ δύνανται νὰ προμηθεύωνται ταῦτα ὅσον τὸ
δυνατὸν πλείοτεροι ἐκ τοῦ λαοῦ.

Ἐὰν συνιστῶνται ἐταιρεῖαι πρὸς βελτίωσιν
τῆς καταστάσεως τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς, τῶν
ἀγρίων φυλῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἰνδῶν,
πόσον δικαιοτέρον ἤθελεν εἶναι, νὰ συστηθῇ ἐται-
ρεία πρὸς φωτισμὸν ἐνὸς μέρους τῆς κοινωνίας,
τῆς ὁποίας εἴμεθα μέλη; Καὶ τί καλλήτερον εἶναι
ἀπὸ τὸν Ἀφρικανὸν καὶ τὸν Ἰνδὸν ὁ ἀμαθὴς καὶ
ἀπαίδευτος; Εἶναι μάλιστα πολὺ ἔτι ἐπικίνδυνος
εὐρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοινωνίας. Εἶθε
αἱ παροτηρήσεις μας νὰ εἰσακουσθῶσιν ἀπὸ
τοὺς ὁμογενεῖς ἐκείνους, ὅτινες ἑμοῦ μὲ τὴν προ-
θυμίαν εἰς τὸ νὰ πράξωσι τὸ καλὸν ἔχουσι καὶ
τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἀράγε καὶ ἂν τὸ μέσον τοῦτο τῆς συν-
δρομῆς δὲν ὑπάρξῃ ὀλοτελῶς, ἢ δὲν ὑπάρξῃ πρὸς
τὸ παρὸν, ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ σταυ-
ρώσῃ τὰς χεῖρας, καὶ νὰ μὴν πράξῃ, ὅ,τι ἡμπο-
ρεῖ νὰ ἦναι δυνατόν εἰς αὐτόν; Εἶπομεν προλα-
βόντως, ὅτι ἂν δὲν δύναται νὰ πράξῃ τὸ πολὺ,
ἄς κάμῃ ἀρχὴν ἀπὸ τὸ ὀλίγον, ἄς κάμῃ ὅ,τι εἶ-
ναι ἐντὸς τῶν δυνάμεών του, καὶ δὲν εἶναι οὔτε
δύσκολον, οὔτε ἀπίθανον, νὰ λάβῃ καὶ παρ' ἄλ-
λων συνδρομῆν εἰς τὸ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του.

Ὅτι δὲ εἶναι δυνατόν καὶ διὰ τῶν μικρῶν
ἀκόμη μέσων νὰ κατορθωθῶσι μεγάλα ἔργα, ἄς
λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἐκκλησιῶν.
Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν κοινότης, ἣτις δὲν ἀνήγειρε,
καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐκαλλώπισε τὴν
ἐκκλησίαν τῆς. Πόθεν ἐπρομηθεύθη τὰ μέσα,
ἀπὸ τὴν συνδρομῆν τῶν πολιτῶν, καὶ ἀπὸ τὸ
διδόμενον κατὰ τὰς ἐορτὰς λεπτὸν ἀπὸ ἕκαστον
αὐτῶν. Ἐὰν τὴν σύστασιν σχολείων, ἐὰν τὴν
προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων βιβλίων, τὴν θεωρή-
σωμεν ὡς ἔργον ἐξ ἴσου ἱερὸν, ὡς τὴν οἰκοδομὴν
τῶν ἐκκλησιῶν, δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι θέλουσιν
εὐρεθῆναι τόσα μέσα, ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ γένη
ἀρχὴ τοῦ καλοῦ ἀκολουθῶν δὲ ἢ διὰ τῆς πείρας
ἀποδεικνυομένη ὠφέλεια τοῦ πράγματος θέλει
ἐπιφέρει τὴν αὔξησιν τῶν συνδρομῶν καὶ τὴν πρόσ-
δον τοῦ ἔργου.

Τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ πράγματος εἶναι
ἡ ἀρχή. Πολλοὶ δειλιῶντες ἀπ' ἀρχῆς, καὶ μὴ
ἔχοντες ἐλπίδα ἐπιτυχίας, δὲν ἐπιχειροῦνται ἄλ-

λά πόσα ἔργα, θεωρούμενα ἀδύνατα καθ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπινους ὑπολογισμούς, μ' ὅλα ταῦτα κατωρθώθησαν; καὶ πρῶτον καὶ σημαντικώτατον πάντων ἡ ἐπανάστασις ἡμῶν. Τίς ὁρθῶς φρονῶν καὶ ὑπολογίζων τὰς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα τῶν δεσποτῶν καὶ τῶν δούλων, ἠδύνατο νὰ πιστεῦσῃ ὅτι τοιοῦτος σιδηροῦς ζυγὸς ἠδύνατο νὰ συνθλασθῆ, καὶ νὰ κατορθωθῆ ἡ ἀνεξαρτησία καὶ αὐτονομία τῆς πατρίδος μας; Μ' ὅλα ταῦτα τὸ ἀνθρωπίνως θεωρούμενον ἀδύνατον ἰδοὺ κατωρθώθη. Ὑστερον ἀπὸ τοσοῦτον σημαντικὸν παράδειγμα, πρέπει ἄραγε νὰ διαζώμεν, ὅτι μικρότερα ἔργα, καὶ ὄχι τοσοῦτον ἀπίθανα, θέλουσι κατορθωθῆ;

Στηρίζοντες πρῶτον τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν, ἃς τολμήσωμεν νὰ κάμωμεν ἐκ τῶν ἐνόντων ἀρχὴν πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ἡμῶν, ἔστω καὶ ἀπὸ μικρὰ πράγματα, καὶ ἡ θεία εὐλογία θέλει ἀναπληρώσει τὰς ἐλλείψεις μας.

Ἄς συστηθῆ εἰς ἐκάστην κοινότητα ταμεῖον, εἰς τὸ ὅποιον νὰ τίθενται αἱ συνδρομαὶ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἴτε εἰς χρήματα, εἴτε εἰς προϊόντα, διὰ τὸν σκοπὸν τῆς βελτιώσεως τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχωσι δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων παιδῶν, νὰ συστήσωσι κατὰ πρῶτον ταιαῦτα. Ὅπου δὲ ὑπάρχουν, νὰ χρησιμεύσωσι αἱ συνδρομαὶ αὐτὰι πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀναγκαίων εἰς τοὺς παιδαίους διδακτικῶν βιβλίων, τὰ ὅποια πολλοὶ πτωχοὶ γονεῖς δὲν δύνανται νὰ προμηθεύσωσι εἰς τὰ

τέκνα των. Ἀκολούθως δὲ νὰ φροντίσωσι καὶ διὰ τὴν σύστασιν βιβλιοθήκης εἰς ἐκάστην κοινότητα, καὶ νὰ προμηθευθῶσι τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ βιβλία.

Πόσοι στρατιωτικοὶ τῆς Ἑλλάδος, προικισμένοι μὲ φυσικὰ προτερήματα στρατιωτικῆς ἀρετῆς, δὲν προώδευσαν ὅσον ἡ φύσις αὐτῶν ἦτον ἐπιδεκτικὴ διότι ἦσαν ἐντελῶς ἀγράμματοι, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ρυθμίσωσι τὴν διαγωγὴν αὐτῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐνδόξων προγόνων μας! Πόσοι καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον ἠθέλουσι διαπρέφει, ἐὰν εἶχον ἀνάλογον παιδείαν καὶ ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τὰ παραδείγματα! Ὅτι τότε ἐστερήθημεν, δὲν πρέπει νὰ τὸ στερηθῶμεν καὶ εἰς μέλλον. Πρέπει νὰ δώσωμεν ἀρχὰς παιδείας εἰς ὅλων τῶν πολιτῶν τὰ τέκνα, διὰ νὰ δύνανται νὰ τελειοποιηθῶσιν ἀργότερα, ἂν παρουσιασθῶσιν ἀρμόδια περιστάσεις. Τὸ στρατιωτικὸν στάδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀνοικτόν· ἀπὸ τὴν τάξιν τοῦ στρατιώτου δύναται τις νὰ ἀναβῆ ὅλας τὰς βαθμίδας μέχρι τοῦ στρατηγοῦ. Ἐάν τις ἔχῃ κλίσιν εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, ἢ κληρωθῆ στρατεύσιμος, ἔχων ἀρχὰς τινὰ σπουδῆς, δύναται ἐκπληρῶν καὶ τὰ ἔργα τοῦ στρατιώτου νὰ τελειοποιηθῆ καὶ εἰς τὰς σπουδὰς του, ὥστε ἐντὸς τοῦ καιροῦ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας του νὰ κατασταθῆ ἱκανὸς νὰ προβῆ καὶ εἰς ἀνωτέρους βαθμούς· ἀκολούθως δὲ εὐχαριστούμενος ἀπὸ τὴν πρόδον ταύτην διαμένει εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, καὶ δύναται νὰ βελ-

τιώση σημαντικά τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ κατά-
στασιν καὶ τάξιν. Μήπως τὸ αὐτὸ παράδειγμα
δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν
στάδιον καὶ εἰς τὸ ἐμπορικὸν κτλ; Πόσοι ἔμπο-
ροι, πόσοι πλοίαρχοι διέπρεψαν εἰς τὸ ὁποῖον διέ-
τρεξαν στάδιον, ὄντες ἐντελῶς ἀγράμματοι, καὶ
βοηθούμενοι μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὴν φύσιν; πό-
σον οὗτοι ἤθελον προβῆ, ἐὰν εἶχον ἀρχὰς κἀν-
γγραμμάτων, τὰς ὁποίας ἀκολουθῶς ἠδύνατο νὰ
τελειοποιήσωσι; Ἐχουσι λοιπὸν ὅλοι οἱ γονεῖς ἱε-
ρὸν καθῆκον, ἐὰν δὲν ἔχουσι τὰ μέσα νὰ χορηγή-
σωσιν εἰς τὰ τέκνα των σημαντικώτερον ἐκπαί-
δευσιν, τοῦλάχιστον νὰ φροντίσωσι νὰ προμη-
θεύσωσιν εἰς ταῦτα ἀρχὰς, τὰς ὁποίας ταῦτα
νὰ ἀναπτύξωσιν ἀκολουθῶς, ἂν παρουσιασθῶσιν
ἀρμόδιοι περιστάσεις.

Μὲ πόσῃ εὐχαρίστησιν ἠθέλαμεν δημοσιεύ-
σει εἰς τὸ κοινὸν, ἂν τινὲς, εἴτε ἐντὸς, εἴτε ἐκτὸς
τῆς Ἑλλάδος, ἤθελον ἐπιχειρήσει νὰ καταβάλωσι
τὰ θεμέλια ἐταιρείας πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ,
ἢ ἂν κοινότητες τινὲς ἤθελον συστήσει ταμεῖον
πρὸς σύναξιν συνισφορῶν διὰ τὸν σκοπὸν τούτου
τῆς ἐκπαιδεύσεως!

Ἡ ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ- ΛΕΩΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΟΘΩΜΑΝΩΝ. (1)

Ἄς ἴδωμεν ἤδη ποῖοι ἔμελλον ἢ ἀπαντήτωσι
τοσαύτην Ὀθωμανικὴν δύναμιν. Ἡ Κωνσταντι-
νούπολις, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν παρακμὴν τῆς,
εἶχεν ἔτι ἑκατὸν περίπου χιλιάδας κατοίκων· ἀλ-
λ' ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος διέταξε τὴν καταγραφήν
ἄλων τῶν δυναμένων νὰ λάδωσι τὰ ὄπλα εἰς
ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, καὶ εἶδεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς
αὐτῶν κατὰ τοὺς προσαχθέντας καταλόγους ἦτον
τέσσαρες χιλιάδες ἐννεακόσιοι ἐβδομήκοντα, ἔλυ-
πήθη ἐνδομύχως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴν ἀυξήσῃ ἡ
ἀπελπισία τῶν ἀνθρώπων διέταξε νὰ μὴν γένη
γνωστὸς ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Τούτους ὤπλισε καὶ
ἐτοποθέτησεν εἰς τὰς διαφόρους τοῦ Φρουρίου θέσεις.
Ἐμίσθωσε δὲ καὶ δύο χιλιάδας ξένους διαφόρων
ἐθνῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐνὸς Γενουησίου εὐγενοῦς
ὀνομαζομένου Ἰουστινιανοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπε-
σχέθη νὰ δώσῃ τὴν διοίκησιν τῆς Λέσβου μετὰ
τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ. Τὸ
στόμιον τοῦ λιμένος ἐκλείσθη μὲ μιαν ἄλυσσον,
καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἐφύλαττον πολεμικὰ τινὰ
καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα. Ἐκράτουν δὲ πρὸς ὑπερά-
σπισιν τῆς πόλεως καὶ ὅλα τὰ ἀπὸ ἀμφοτέρας τὰς
θαλάσσας ἐρχόμενα εἰς τὸν λιμένα πλοῖα. Ἄλλ'
ἦτο δυνατόν νὰ φυλαχθῇ μὲ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ χιλιά-
δας ἀνδρας πόλις ἔχουσα δεκατριῶν ἕως δεκαῖξ

μιλιῶν περιφέρειαν, ἢ ἐν ᾧ εἰς μὲν τὸ πολιορκουῦν αὐτὴν στρατόπεδον συνέρρουσιν καὶ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην νέαι δυνάμεις, εἰς δὲ τοὺς πολιορκουμένους ἔμελλον νὰ λείψουν μετ' ὀλίγον καὶ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἐν ᾧ οὗτοι ἀπὸ κἀνὲν μέρους δὲν ἠλπίζον πλέον βοήθειαν ;

Δύω πλευραὶ τοῦ τριγώνου, τὸ ὁποῖον ἀπαρτίζει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἦσαν ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, προστατευόμεναι, ἢ μὲν ἀπὸ τὴν Προποντίδα, ἢ δὲ ἀπὸ τὸν λιμένα, ἢ τρίτη δὲ, ἣτις ἦτο ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, ἢ ἐκτείνετο ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν, ἐπροστατεύετο ἀπὸ διπλοῦν τείχος, καὶ ἀπὸ τάφρον ἔχουσαν ἑκατὸν ποδῶν βάθος. Ἐναντίον τῆς πλευρᾶς ταύτης ἀπετείνοντο αἱ κυριώτεραι προσβολαὶ τῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος καταστήσας τὰς ἀναγκαίας φρουρὰς εἰς τὰ ἐπισφαλέστερα τοῦ τείχους μέρη, ἔθεσε στρατιωτικὴν δύναμιν πρὸς φύλαξιν τοῦ ἔξω τείχους. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς πολιορκίας ἡ φρουρὰ, ἐμπνεομένη ἀπὸ τόλμην καὶ γενναιότητα, ἔκαμεν ἐξόδους τινὰς, ἀλλ' ἰδόντες ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο μικρὸς, καὶ δὲν ἦτο συνέσεως ἔργον νὰ ἐκθέτωνται εἰς τοιούτους κινδύνους, περιορίσθησαν νὰ πολεμῶσιν ἀπὸ τὰ τείχη μὲ βέλη καὶ πυροβόλα. Ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἦτον ἀποτέλεσμα δειλίας. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ λαὸς ἐκυριεύετο ἀπὸ δειλίας, ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἡρωϊκὴν γενναιότητα, ἴσχυσε νὰ ἐμπνεύσῃ ὁμοία αἰσθήματα εἰς τοὺς ἐθελουσίως ἀναδεχθέντας τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, οἱ

δὲ μισθωτοὶ ξένοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ μὴν μείνωσιν ὑποδέεστεροι τῶν ἐξόχων πολεμικῶν τῆς πατρίδος των.

Μ' ὅλον ὅτι ἀδιάκοπος πυροβολισμὸς ὑπῆρχεν εἰς τὰ τείχη, καὶ πολὺ πλῆθος βελῶν ἐρρίπτετο, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἰκανὸς ἀριθμὸς ἐχθρῶν ἐφονεύοντο παρ' αὐτῶν, οἱ Ὀθωμανοὶ οὐχ ἤττον ἐπροχώρουν προφυλαττόμενοι ἀπὸ τὰς τάφρους καὶ τὰ ερείπια. Καθ' ἡμέραν οἱ χριστιανοὶ ἐπνεοῦσαν νέους τρόπους ὑπερασπίσεως, ἀλλὰ τὰ πολεμεφῶδια ἦσαν τοσῶτον ὀλίγα, ὥστε ἔπρεπε νὰ κάμνωσι χρῆσιν αὐτῶν μὲ πολλὴν μετριοτήτα. Πυροβόλα δὲ οἱ πολιορκούμενοι ἐμεταχειρίζοντο μικρὰ, διότι τὸ τεῖχος δὲν ἀντεῖχε διὰ νὰ ἐπιθέσωσιν εἰς αὐτὸ μεγάλα, ὥστε ἢ πρὸς τοὺς ἐχθρούς ζημίαι ἦτον μικρὰ, ἐν ᾧ Ὀθωμανικὰ, ἐκτὸς τοῦ μεγάλου τὸ ὁποῖον προείπομεν, ὑπῆρχον καὶ ἄλλα μεγάλου μεγέθους, τὰ ὁποῖα ἐπέφερον σημαντικωτάτην ζημίαν εἰς τὰ τείχη. Σκοπεύοντες δὲ νὰ κάμωσιν ἔφοδον οἱ ἐχθροὶ, ἐπεχείρησαν νὰ γεμισωσι τὴν τάφρον. Μὲ τοσαύτην δὲ σπουδῇ ἐργάζοντο εἰς τοῦτο, ὥστε καὶ τινὰς τῶν ἐργατῶν τοὺς εὕρισκομένους εἰς τὴν ἄκραν τῆς τάφρου, τοὺς ἐκρήμιζον εἰς αὐτὴν ὁμοῦ μὲ τὰ δερμάτια, τοὺς κορμούς τῶν δένδρων καὶ τὰ βαρέλια, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν τάφρον ἐρρίπτον· οἱ δὲ πολιορκούμενοι, ἐν ᾧ τὴν ἡμέραν ἀντεπολέμουν μετ' ἐπιμονῆς τοὺς ἐργαζομένους, τὴν νύκτα κατέστρεφον ὅλας τὰς ἐργασίας, ὅσας οἱ ἐχθροὶ τὴν ἡμέραν ἔκαμνον.

Ἐπὶ τῆς πολιορκίας ταύτης ἐτέθησαν εἰς ἐνέρ-

γλαιαν τὰ νέα πολιορκητικὰ μέσα, οἷον τὰ πυροβό-
λα, χωρὶς νὰ λείψωσι καὶ τὰ παλαιὰ, ὡς αἱ ἐλε-
πόλεις ἀφ' ἐνός, καὶ αἱ πετροβόλοι καὶ βελοβόλοι
μηχαναὶ ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Μωάμεθ κατεσκεύασεν
ἕνα μέγιστον πύργον ξύλινον, τὸν ὁποῖον διὰ τρο-
χῶν ἐπλησίασεν εἰς τὰ τείχη· ἦτο δὲ οὗτος σκε-
πασμένος ἀπὸ τριπλᾶ δέρματα βοῶν, καὶ περιεῖ-
χε πλῆθος πολεμιστῶν, οἵτινες ἔρριπτον βέλη, ἢ
ἐπυροβόλουσαν διὰ τῶν ὀπῶν. Ὅταν δὲ ἔμελλεν οὗτος
νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ τείχη, ἐπρόκειτο νὰ ρίψωσι
μίαν γέφυραν, ἣτις ἔμελλε νὰ ἀκουμδήσῃ εἰς τὰ
τείχη, καὶ αὐτόθεν νὰ εἰσέλθωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ
κατὰ τὴν ὄραν τῆς ἐφόδου. Ὅταν ὁ πύργος ἐπλη-
σίασεν ἰκανῶς, ἢ τὰ φθῶς ἐγεμίσθη, καὶ μέγα
μέρος τοῦ τείχους ὁμοῦ μὲ τὸν πύργον τοῦ ἁγίου
Ῥωμανοῦ ἐκρημνίσθησαν, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπεχειρί-
σαν νὰ κάμωσιν ἐφοδον, ἀλλ' ἀντεκρούσθησαν
παρὰ τῶν πολιορκουμένων, καὶ ἐμποδίσθησαν ἀπὸ
τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα.

Ὁ Μωάμεθ ἦτον ἀνυπόμονος πότε νὰ ἐξημερώ-
σῃ διὰ νὰ κάμῃ μὲ νέαν ὁρμὴν τὴν ἐφοδον, ἀλλ' ὁ-
ποῖος ἐσάθη ὁ θαυμασμὸς του ἐν ἡλύπῃ του, ὅταν
τὴν ἐπιούσαν εἶδε τὸν πύργον τε πυρποληθέντα διὰ
τοῦ ὑγραῦ πυρός, τὴν τὰ φθρον κενωθεῖσαν ἐκ νέου, ἐν
τὸν πύργον τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ κτισθέντα ὀλόκλη-
ρον καὶ ἰσχυρότερον! — « Τριάκοντα ἐπτά χι-
λιάδες προφῆται, ἀνεφώνησε, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ
μὲ πείσωσιν, ὅτι οἱ ἄπιστοι εἰς τοσοῦτον ὀλίγον
καιρὸν ἠμποροῦσαν νὰ κάμωσι τοσαύτην ἐργα-
σίαν. »

Ὁ Κωνσταντῖνος πρὸ καιροῦ εἶχεν ἐπικαλεσθῆ
τὴν συνδρομὴν ὄλων τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων,
ὑπέσχετο δὲ καὶ σημαντικὰ ἀμοιβὰς εἰς τοὺς
ὅσοι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους ἠθέλου
δράμει εἰς βοήθειαν τῆς πρωτεύουσας· ἀλλ' ἄλλοι
μὲν δὲν εἰσήκουσαν τὰς παρακλήσεις του, οἱ δὲ
ἔκαμνον πολὺ βραδείας τὰς ἐτοιμασίας των, μό-
νον μικρὰ βοήθεια ἐκ πέντε πλοίων ἐμπορικῶν,
μετασκευασθέντων ὁμῶς εἰς πολεμικὰ, ἐπρόφθα-
σεν ἐν καιρῷ. Ἡ συνδρομὴ δὲν ἦτον μεγάλη, ἀλλ'
ἡ τόλμη καὶ ἡ γενναϊότης μὲ τὴν ὁποίαν ταῦτα
ἐπολέμησαν τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον, ἐνέπνευσε
νέαν τόλμην εἰς τοὺς πολιορκουμένους πολεμιστάς.
Ὅταν τὰ πλοῖα ταῦτα μὲ οὐριὸν ἄνεμον ἐπλεον
πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐφάνησαν πλη-
σιάζοντα, ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἐτέθη εἰς σειρὰν
ἀπὸ τὸν ἕνα ἕως τὸν ἄλλον αἰγιαλλὸν, καὶ ἐσχη-
μάτισεν ἐν ἡμικύκλιον διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διὰ-
βασιν τῶν τολμηρῶν τούτων πολεμιστῶν. Τὰ τεί-
χη, τὸ στρατόπεδον, τὰ παράλια καὶ τῆς Ἀσίας
καὶ τῆς Εὐρώπης ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ δεατὰς πα-
ρατηροῦντας τὸν παράδοξον τοῦτον ἀγῶνα. Τὰ
πέντε πλοῖα μὲ ὅλα τὰ πανία των ἀπλωμένα, καὶ
ἔχοντα εἰς ἐνέργειαν τὰς κώπας των, προώδευον μὲ
πολλὰς ἐν μεγάλας φωνὰς χαρᾶς. Καθεὶς ἀποδλέ-
πων εἰς τὸ πλῆθος τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἠ-
δύνατο νὰ θεωρήσῃ ὡς παράτολμον τὴν ἀπόφα-
σιν τῶν πέντε πλοίων, τοῦ νὰ διέλθωσι δι' αὐτοῦ.
Ἄλλ' οἱ εὐρισκόμενοι εἰς ταῦτα ἦσαν ἀρχαῖοι θα-
λάσσιοι πολεμισταὶ ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλ-

λάδος, καὶ ἡ μακρὰ ἕξις εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς αὐ-
τοὺς τὴν καταφρόνησιν τοῦ κινδύνου.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐφόρμησαν κατὰ τῶν πλοίων
τούτων, τὰ ὅποια πανταχόθεν ἐπερικύκλωσαν,
ἀλλ' οἱ γενναῖοι οὗτοι πολεμισταὶ, μεταχειριζόμε-
νοι ἐπιτηδείως καὶ ἐμπείρως καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὸν
καιρὸν, τρίς ἀπέκρουσαν τὴν ἔφοδον τῶν Τούρκων,
καὶ τοσαύτην φθορὰν ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς, ὥστε ἡ-
ναγκάσθησαν εἶναι νὰ ἀφήσωσιν εἰς ταῦτα ἐλευθέραν
διάδασιν, καὶ νὰ φύγωσιν πρὸς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀμ-
φοτέρων τῶν περαῶν· μόνον ἐν ἑκ τῶν πλοίων, ἔχον
Αὐτοκρατορικὴν σημαίαν, ἐκινδύνευσεν, ἀλλ' οἱ
Γενουήσιοι τὸ διέσωσαν καὶ αὐτὸ, καὶ εἰσῆλθον
ἅπαντα εἰς τὸν λιμένα ἀδλαβῆ καὶ ἐν Δριάμβω.

Παράδοξος ἦτον ἡ κατάσασις τοῦ Μωάμεθ κατὰ
τὴν μάχην ταύτην. Ἐφίππος ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ
καὶ βιάζων τὸν ἵππον του νὰ προβῆ καὶ ἐπὶ τῆς
θαλάσσης αὐτῆς, ἐπροσπάθει διὰ τῆς φωνῆς του,
δι' ὑποσχέσεων, δι' ἀπειλῶν, νὰ ἐμπνεύσῃ τόλμην
εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους στρατοὺς τε· ὅλα δὲ τὰ κι-
νήματα τοῦ σώματός του ἐγίνοντο κατὰ τὸν σχη-
ματισμὸν τῶν ἀγωνιζομένων. Ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ
μὴ ὄλας τὰς ἐφόδους των, ὄχι μόνον δὲν ἠδυνήθη-
σαν νὰ βλάψωσι τὰ πλοῖα ταῦτα ἀλλ' ὑπέφερον
μάλισα καὶ σημαντικωτάτην ζημίαν. Ὅλη ἡ ἀγανά-
κτησις τοῦ Μωάμεθ ἐστάφη πρὸς τὸν Ναύαρχον
αὐτοῦ Βαλτὰ ὀγλοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξώρισεν, ἀφοῦ
τοῦ ἐδήμεισε τὴν περιουσίαν, καὶ τοῦ ἔδωκεν ἑκα-
τὰν μαστιγώσεις μετ' ἑμίαν χρυσῆν ἄλυσσον.

Ἡ καταστροφὴ τῶν πολιορκητικῶν ἐργασιῶν
τοῦ Μωάμεθ, ἡ ἥττα τοῦ στόλου του, ἡ εἰσαγω-
γὴ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων εἰς τὴν πόλιν, τὸ
ὁποῖον ἠῦξῆσε τὴν ἐπιμονὴν τῶν πολιορκουμένων,
ἡ φήμη περὶ ἀφίξεως στόλου ἐκ μέρους τῶν ἡγε-
μόνων τῆς δύσεως, καὶ ἐκστρατείας ἐκ μέρους τῶν
Οὐγγρων, ἐκλόμισαν πρὸς καιρὸν τὴν ἐπιμονὴν
τοῦ ἰσχυροῦ τούτου ἐχθροῦ, ὥστε νὰ συλλάβῃ τὴν
ιδεάν τῆς διαλύσεως τῆς πολιορκίας. Ἀλλὰ μετὰ
ικανὰς συσκέψεις ἀπεφάσισε νὰ ἐπιμείνη εἰς αὐ-
τὴν, καὶ διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ προσβάλλῃ τὴν πόλιν
ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ λιμένος, ἐπενόησε νὰ μεταφέρῃ
πλοῖα διὰ τῆς ξηρᾶς εἰς αὐτὸν, καὶ ἐπανέλαβε
δραστηρίως τὰς ἐργασίας τῆς πολιορκίας.

Ἐσχεδιάσε νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὸ ὄπισθεν τοῦ Γα-
λατᾶ παράλιον εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως διὰ
ξηρᾶς ὅσα πλοῖα ἐκ τῶν ἐλαφροτέρων ἦσαν ἀνα-
γκαῖα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιθέσεως. Ἀμέσως
λοιπὸν διέταξε καὶ ἐκαθάρισαν τὴν ὁδὸν, ὅθεν
ἐμελλον νὰ διαβιβασθῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάδα-
σις ἐμελλε νὰ γένη πλησίον τοῦ Γαλατᾶ, καὶ δὲν
εἶχε πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς κατοίκους αὐ-
τοῦ Γενουησίου, ἐτοποθέτησεν ἐν σώμα ἰκανὸν
νὰ περιστείλῃ τὰ κινήματα αὐτῶν, ἂν τυχόν ἤθε-
λον ἐπιχειρήσει νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν· ἀλλ' οἱ χα-
μερπεῖς οὗτοι ἔμποροι, ἐλπίζοντες νὰ ἔχωσι τὰς
αὐτὰς ὠφελείας καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, δὲν ἐταράχθησαν. Τοσαύτην
σπουδὴν κατέβαλεν ὁ Μωάμεθ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο,

ὥστε εἰς μίαν νύκτα τὰ πλοῖα εὐρέθησαν εἰς τὸν λιμένα.

Ὁ Μωάμεθ κατεσκεύασεν ἐντὸς τοῦ λιμένος μίαν γέφυραν ἐπὶ βαρελίων συνδεδεμένων στερεῶς, καὶ ἐπιπεδώσας αὐτὴν μὲ σανίδας ἔθεσε κανόνια καὶ ἐπολέμει δι' αὐτῶν τὸ τεῖχος, ἐν ᾧ τὰ πλοῖα καὶ τὰ στρατεύματα ἐπλησίαζον ἀπὸ τὸ μέρους, ὅθεν ἡ πόλις ἄλλοτε εἶχε κυριευθῆ παρὰ τῶν Λατίνων. Οἱ πολιορκούμενοι ἐπροσπάθησαν ἐγκαίρως νὰ κατασφύσωσι τὰς ἐργασίας ταύτας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν· διότι ὁ Μωάμεθ ἔχων μεγάλην προσοχὴν (α), κατώρθωσεν, ἀλλὰ μὲν νὰ καταστρέψῃ, ἀλλὰ δὲ νὰ συλλάβῃ ἀπὸ τὰ πλησίασαντα πλοῖα, καὶ ἐφόνευσε τεσσαράκοντα νέες ἐκ τῶν τολμηροτέρων πολεμιστῶν αἰχμαλωτισθέντας.

Ἡ κατάστασις τῶν πολιορκουμένων ἦτον οἰκροτάτη, καὶ ἡ πτώσις τῆς πόλεως ἐφαίνετο ἀφευκτος. Οἱ ὑπερασπιζόμενοι τὰ τεῖχη ἦσαν ὀλίγοι, ἀντιμαχόμενοι δὲ ἀδιακόπως καὶ πρὸς πολλοῦς, ἐξήσθηνσαν.

Πολλὰ μέρη τοῦ τεύχους, καὶ τέσσαρες πύργοι πλησίον τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ, κατεδαφίσθησαν. Διὰ νὰ πληρωθῶσιν οἱ μισθοὶ τῶν ξένων ὁ βασιλεὺς ἐβιάσθη νὰ πάρῃ τὰ ἱερὰ τῶν ἐκ-

(α) Λέγουσιν ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπροδόθη εἰς τὸν Μωάμεθ παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ Γαλατᾶ Γενουνησίων διὰ νὰ ἀπολαύσωσι τὴν εὐνοίαν τοῦ Σουλτάνου.

κλησιῶν σκεύη, ὑποσχόμενος ν' ἀποδώσῃ ταῦτα τετραπλά, ὅταν διασωθῶσι· μία σημαντικὴ διαίρεσις ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ μεγάλου δουκὸς καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οἵτινες μὴ θεωροῦντες τὸν μέγαν κίνδυνον, εἰς ὃν ἦσαν ἐκτεθειμένοι ἀμφότεροι, ἀπέδιδον ὁ εἰς πρὸς τὸν ἕτερον κατηγορίας δειλίας, καὶ προδοσίας· ὕστερον ἀπ' ὅλα τὰ λυπηρὰ καὶ δυσάρεστα ταῦτα ἀντικείμενα, ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς ἤτον ἀναγκασμένος ν' ἀκούῃ τὰ παράπονα ὄλων τῶν πασχόντων ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας, καὶ ν' ἀκούῃ συνεχῶς ἐν πολλὰς ὕβρεις, ἀποτεινομένης πρὸς αὐτὸν, πολλάκις καὶ κατὰ πρόσωπον· διότι ἐθεώρουσιν αὐτὸν, ὡς αἴτιον ὅλου τοῦ κακοῦ, οἱ μὲν διότι εἶχεν ἐνδώσει νὰ παραδεχθῆ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ δὲ διότι δὲν παρεδέχθη συμβιβασμὸν μετὰ τοῦ Μωάμεθ διὰ νὰ μὴν ὑποπέσωσιν εἰς τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας ἐν εἰς τὸ ἀβέβαιον τοῦ μέλλοντος.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ μὲν Μωάμεθ ἐκλονίζετο, ὡς προείπεμεν, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν κατάστασιν, ἐγένοντο μεταξὺ τῶν δύο διαμαχομένων μερῶν διαπραγματεύσεις συμβιβασμοῦ. Ὁ Κωνσταντῖνος, καταπεπονημένος ἀπὸ τὰς δυστυχίας καὶ τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρίσκετο, ἠδύνατο νὰ παραδεχθῆ συνθήκας παντὸς εἶδους, ἀρκεῖ μόνον νὰ διετηρεῖτο εἰς αὐτὸν ἡ θρησκεία καὶ ἡ βασιλεία· ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, ἂν καὶ ἐκυριεύετο ἀπὸ φιλοχρηματίας, καὶ ἠθέλε νὰ κυριεύσῃ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Βυζαντίου, ἡ φιλοδοξία του ὅμως ἦτον ἀνωτέρα τοῦ πάθους τούτου, ἐν

ἤθελεν ἀφεύκτως· νὰ κατασταθῆ κύριος τῆς προ-
 τευούσης τοῦ βασιλείου. Διὰ τῆτο ἐπρότεινεν εἰς τὸν
 Κωνσταντῖνον νὰ δώσῃ ἄλλους τόπους εἰς αὐτὸν
 ἰσοδυναμοῦντας μὲ τὴν ἀξίαν τῆς πόλεως ταύτης,
 καὶ νὰ μὴν καταδιώξῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἀλ-
 λ' ὑπέσχετο νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους, ἂν ἤθελον,
 ν' ἀναχωρήσωσιν. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος, ἰδὼν τὸ
 ἀσυμβίβαστον τῶν διαπραγματεύσεων ἐκήρυσεν
 ὅτι ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ θέλει ἔχει
 τὸν θρόνον του, ἡ θέλει εὖρει τὸν τάφον του. Αἰ-
 σθημα τιμῆς, ἢ φόβος γενικῆς κατακρίσεως ἔπει-
 σαν τὸν Παλλαιολόγον νὰ μὴν παραδώσῃ τὴν
 πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του εἰς τοὺς Ὀθωμα-
 νοὺς, ἀλλὰ νὰ προτιμήσῃ νὰ ὑποκύψῃ καλλήτερον
 εἰς ὅλα τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὸν ἴδιον
 θάνατον.

Ἄφοῦ αἱ διαπραγματεύσεις δὲν ἐπέτυχον, ὁ
 Μωάμεθ ἐνησχολήθη ἐνευδότως εἰς τὴν ἀναγ-
 καίαν διὰ τὴν ἔφοδον προπαρασκευῆν, καὶ κατὰ
 ὑπολογισμοὺς ἀστρολογικοὺς, τοὺς ὁποίους
 ἐφαίνετο ὅτι ἐπίστευεν, ἐπροσδιόρισεν ὡς ἡμέ-
 ραν ἐφόδου τὴν 29. Μαΐου. Ἀπὸ τῆς 27 τοῦ
 αὐτοῦ μηνὸς ὠμίλησε καὶ προδιέθεσε τοὺς ἀρ-
 χηγούς τῶν στρατευμάτων κήρυκες ἐκήρυττον
 καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀνέπνεον θάρρος
 εἰς τοὺς στρατιώτας· ἀπειλαὶ δὲ διαδιδόμεναι
 ἀπὸ στόμα εἰς στόμα, ἐπέφερον πλειότερον ἀπο-
 τέλεσμα παρὰ τὰ ἄλλα μέτρα· διότι ἦτον γνω-
 στῆ ἢ αὐστηρότης καὶ σκληρότης αὐτοῦ· διέ-
 ταξε νηστείαν καὶ προσευχὴν, καὶ νὰ καθαρι-

σθῶσιν ἅπαντες διὰ τὸν ἱερόν τοῦτον ἀγῶνα·
 πλήθος δὲ δερβισάδων περιήρχοντο τὸ στρα-
 τόπεδον ἐν θάρρυνοντες τοὺς στρατιώτας εἰς τὸν
 θάνατον, ὅστις ἔμελλε νὰ τοὺς καταστήσῃ μάρ-
 τυρας, διὰ ν' ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Παρα-
 δείσου εἰς τοὺς κόλπους ὡραίων παρθένων. Ἄλλ'
 ὁ Μωάμεθ, ὅστις ὀλίγας ἐλπίδας εἶχεν εἰς τὰ
 μέσα ταῦτα, κατέφυγε ἢ εἰς ὑποσχέσεις δάρων
 καὶ ἀμοιβῶν. « Ἡ πόλις καὶ αἱ ἐν αὐτῇ οἰκο-
 δομαὶ, εἶπεν, εἶναι ἐδικαί μου, σᾶς παραχωρῶ
 δὲ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λάφυρα, τοὺς θη-
 σαυροὺς νοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς ὡραιότητος. Ὅς-
 τις πρῶτος ἀναβῆ εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως,
 θέλει λάβει εἰς ἀμοιβὴν τὴν διοίκησιν τῆς
 ὡραιότερας καὶ πλουσιωτέρας τῶν ἐπαρχιῶν
 μου, καὶ περὶ πλέον ἀξιώματα καὶ πλοῦτη ὑπερ-
 βαίνοντα τὰς προσδοκίας του » Ὅλα ταῦτα
 ἐνεργούμενα συγχρόνως ἐνέπνευσαν τοσοῦτον
 ζῆλον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὥστε αἱ εὐχαὶ τῶν
 ἀντήχησαν ἀπὸ τὸ ἐν ἔως τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ
 στρατοπέδου, ὅπου πλήθος πυρῶν ἐκαίοντο δι' ὄ-
 λης τῆς νυκτός.

Ἡ κατάστασις ὅμως τῶν πολιορκουμένων
 ἦτον ὅλως ἀντίθετος· εὐχαὶ πρὸς θεόν, καὶ
 λιταναὶ γενικαὶ ἦσαν τὸ πρῶτον καταφύγιον,
 διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ δεινὰ τῆς αἰχμαλωσίας.
 Ὁ Βασιλεὺς καλέσας τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ παλά-
 τιον τοὺς ἐγκριτωτέρους τῶν Ἑλλήνων, καὶ
 τοὺς ἀνδρειότερους τῶν συμμάχων, τοὺς ὀμί-

λησεν ἐνθαρρύνων αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ προετοι-
μασθῶσι διὰ ν' ἀντικρούσωσι τὴν ἔφοδον. Ἐ-
δωκεν ὑποσχέσεις, ἔκαμε παρακλήσεις, καὶ
ἐπροσπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτοὺς ἐλπίδα
σωτηρίας, ἐν ᾧ αὕτη εἶχεν ἤδη ἐκλείψει ἀπὸ
τὴν ἐδικὴν του καρδίαν. Τὸ παράδειγμα τῆς
ἡρωικῆς ἀποφάσεως τοῦ Βασιλέως, ἐνέπνευσε
εἰς ὅλους τὴν τόλμην τῆς ἀπελπισίας. Λησμο-
νοῦντες δὲ τὰς οἰκογενείας, καὶ τὰ πλούτητων,
καὶ ἐναγκαλισθέντες ἀλλήλους, ἀπεχωρίσθησαν,
ἐκ μετέβη ἕκαστος εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦτο διωρισ-
μένος πρὸς φύλαξιν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς μὲ ὀλίγους
τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ οἰκιακῶν μεταβὰς εἰς τὴν
Ἀγίαν Σοφίαν, καὶ μεταλαβὼν τῶν ἀχράντων
μυστηρίων, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ παλάτιόν του,
ὅπου ἀντήχουν οἱ Φρῆνοι καὶ οἱ κλαυθμοὶ, ἐσυγ-
χωρήθη μὲ ὅλους, ὅσους τυχὸν ἠδίκησε, καὶ
ἀναβὰς τὸν ἵππον του ἐξῆλθε νὰ ἐπισκεφθῇ
τοὺς φύλακας, καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὰ κινήματα
τοῦ ἐχθροῦ.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς εἰς τὸ ἐχθρι-
κὸν στρατόπεδον ἐξηκολούθουν τὰς προπαρα-
σκευὰς τῆς ἐφόδου μὲ πολλὴν δραστηριότητα,
καὶ ἐν μεγίστῃ σιωπῇ· διότι ὁ Μωάμεθ εἶχεν
αὐστηρῶς διατάξει θάνατον, κατὰ τοῦ θορυβή-
σουτος. Οἱ πολιορκούμενοι μ' ὅλα ταῦτα ἐνόη-
σαν τὰς προπαρασκευὰς καὶ τὴν πρὸς τὰ τείχη
προχώρησιν τῶν ἐχθρῶν. Πρὶν ἔτι χαράξῃ, ἐδόθη
τὸ σύνθημα τῆς ἐφόδου καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ

θαλάσσης, ὅλοι δὲ ἐπλησίαζον ταυτοχρόνως
ὡς μία σειρά ἀδιάσπαστος. Ἐμπροσθεν εἶχε
τοποθετήσῃ ὁ Μωάμεθ τοὺς ἐθελοντὰς, τοὺς
χωρικοὺς, τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς παῖδας, τοὺς
γέροντας, καὶ ὅλους ὅσοι συνῆλθον μὲ τὴν ἐλπί-
δα τῶν λαφύρων. Προοδεύοντες μὲ μεγάλην ὀρ-
μὴν, ἔφθασαν εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ οἱ
τολμηρότεροι μάλιστα τούτων ἀνέβησαν καὶ
εἰς τὰ τείχη. Ἄλλ' οἱ πολιορκούμενοι, τούτους
μὲν ἐκρήμνισαν ἀπὸ τὰ τείχη, πρὸς δὲ τοὺς
ἔξωθεν πυροβολοῦντες καὶ ῥίπτουντες βέλη ἐπρο-
ξένησαν μεγίστην φθοράν· διότι τόσον πυκνὰ
ἦσαν παρατεταγμένοι οἱ ἐχθροὶ, ὥστε οὐδεμί-
α βολὴ ὑπῆρχεν ἀνευ ἀποτελέσματος. Ἄλλὰ διὰ
τῆς γενναίας ταύτης ἀντικρούσεως αἱ δυνάμεις
τῶν πολιορκουμένων ἐξησθένησαν, καὶ τὰ πο-
λεμεφόδια ὀλιγόστευσαν· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ πα-
τῶντες πλέον ἐπὶ τῶν πτωμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα
εἶχεν ἤδη γεμίσει ἡ τάφρος, προώδευον πρὸς
τὰ τείχη. Ἄλλεπάλληλα τὰ βαρβαρικὰ στίφη
ἐπήρχοντο πανταχόθεν κατὰ τῆς πόλεως, καὶ
δύω ἡδὴ ὥρας ἐξηκολούθει ὁ τρομερὸς οὗτος
πόλεμος, οἱ δὲ πολιορκούμενοι, ἐμψυχούμενοι
ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ ἡγεμόνος των, προκαλοῦν-
τος αὐτοὺς νὰ καταβάλωσιν ὅλας τὰς δυνά-
μεις των πρὸς ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, ἀντέ-
στησαν μὲ ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν, ἀλλ' ἐπήρ-
χετο τελευταῖον τὸ σῶμα τῶν Γεντισάρων, ἀ-
κούραστον, καὶ μὲ ὀρμὴν ἀκαταδάμαστον καὶ

κατόπιν αὐτῶν ἠκολούθει ὁ Σουλτάνος ἔφιππος, συνοδευόμενος ἀπὸ δέκα χιλιάδας ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ παλατίου, καὶ ἐμψυχόνων ἐξ ἐφορῶν ὁ ἴδιος τοὺς ἀγωνιζομένους. Ἐπήρχοντο τελευταῖον πλῆθος πολιτῶν, ὑπαλλήλων καὶ δικαστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐμψύχοναν ἀφ' ἐνὸς τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ ἐτιμῶρον ἀφ' ἑτέρου τοὺς ἀποδειλιῶντας· συγχρόνως δὲ αἱ σάλπιγγες, τὰ τύμπανα, καὶ ὅλα τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν στρατιωτικὴν μουσικὴν ὄργονα ἀντήχον πανταχοῦ, καὶ ἔδιδαν νέον θάρρος εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους. Ὁ δὲ συνεχὴς πυροβολισμὸς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου ἐκεραυνοβόλει πανταχοῦ τοὺς πολιορκουμένους, καὶ ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη εὐρέθησαν καταπλακωμένα ἀπὸ νέφη καπνοῦ,

Ἄλλα μὲν ὅλα ταῦτα ἡ πόλις ἀντεῖχε μετ' ἐπιμονῆς, καὶ ἤθελεν ἴσως ἀνθέξει περισσότερον, ἂν ὁ Ἰουστιανὸς, πληγωθεὶς εἰς τὸ σκέλος (α) δὲν ἐδειλιάζε, καὶ δὲν ἀπεσύρετο τῆς μάχης. Ὅταν οὗτος ἐγκαταλιπὼν τὴν θέσιν του ἀνεχώρησε πρὸς ζήτησιν ἰατρῶν, ὁ Βασιλεὺς διατρέχων πανταχοῦ, καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς μαχαμένους, εἶδε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν δειλίαν, τὴν ὁποίαν αὕτη εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ μαχομένους ἐνέσπειρε, καὶ δραμῶν πρὸς

(α) Ἄλλοι λέγουν ὅτι ἡ πληγὴ ἦτον εἰς τὴν χεῖρα.

αὐτὸν τοῦ εἶπεν « Ἡ πληγὴ σου εἶναι ἐλαφρὰ, καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, ἡ παρουσία σου εἶναι ἀναγκαία, ποῦ πηγαίνεις ; » -- Θέλω ἀναχωρήσει διὰ τοῦ δρόμου, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀνοιξεν εἰς τοὺς Τούρκους. » Ἀπεκρίθη οὗτος τρέμων. Εἰπὼν δὲ ταῦτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ ἐν χάλασμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους. Διὰ τῆς χαμερποῦς ταύτης δειλίας κατέστρεψεν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει δι' ἔργων ἀνδρείας ἐξ ἡρωϊσμοῦ, καὶ κατέφυγεν αἰσχυρῶς πλοσίον τῶν Γενονησίων εἰς Γαλατᾶ.

Τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἐπηκολούθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν συμμάχων, καὶ ἡ ὑπεράσπισις τῆς πόλεως ὀλιγώστευσε, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἐφοδος ἦτον εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς ἀκμῆς τῆς. Οἱ ὑπερασπιζόμενοι τὴν πόλιν μόλις ἦσαν τὸ ἑκατοστημόριον τῶν ἐφορμούντων, ἡ ἔκτασις τῶν τειχῶν τόσον μεγάλη, ὡς πρὸς τοὺς ὑπερασπιζομένους αὐτὰ, ὥστε ἐὰν ἅπαξ ὁ ἐχθρὸς ἤθελε κυριεύσει μέρος, ἦτον ἀδύνατον πλέον νὰ ἀνθέξωσιν οἱ λοιποὶ εἰς τὴν ἐφοδον.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην Γενίτζαρὸς τις, ὀνομαζόμενος Χασάνης, γιγαντιαίου ἀναστήτος καὶ δυνάμεως, ἔχων τὸ γιαταγάκι, εἰς τὴν μίαν χεῖρα, καὶ τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν ἄλλην, καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τριάκοντα συστρατιώτας ἀνέβη πρῶτος εἰς τὰ τείχη ἀπὸ τὰ περὶ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ χαλάσματα. Δέκα ὀκτὼ ἐκ τῶν συντρόφων του ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν

ανάβασιν, αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς λοιποὺς δώδεκα ἐπο-
λέμει ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ τελευταῖον τὸν ἐκρή-
μισαν εἰς τὴν τάφρον καὶ αὐτὸν. Ἐδοκίμασε
να σηκωθῆ, καὶ πάλιν τὸν ἔρριψαν κατὰ γῆς
διὰ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν καὶ τῶν πετρῶν,
τὰς ὁποίας ἔρριψαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ πολιορκού-
μενοι, ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ ἐφάνη πλέον ὅτι ἦτον
εὐκόλος ἢ ἀνάβασις, καὶ πολὺ πλῆθος τούρ-
κων συσσωρευθὲν ἐπὶ τῶν τειχῶν κατέστησε
πλέον ἀδύνατον τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν εἰς
τοὺς πολιορκουμένους. Ὄρησαν λοιπὸν οὗτοι
εἰς φυγὴν πρὸς τὴν πόλιν διὰ τῆς πύλης τῶν
ἔσω τειχῶν, καὶ πολλοὶ μὲν ἐφονεύοντο παρὰ
τῶν ἐχθρῶν, τινὲς δὲ κατεπατήθησαν μεταξὺ
των. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο πολὺν ὥραν ὁ Βασι-
λεὺς διέμεινε προσπαθῶν νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς
φεύγοντας, καὶ ὀδηγῶν τοὺς ἀγωνιζομένους, ἢ
ἀγωνιζόμενος ὡς στρατιώτης καὶ ὁ ἴδιος· τέλος
δὲ ἔγεινεν ἄφαντος. Φοβούμενος μὴ πέσῃ ζῶν
εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, εἶχε λάβει πρόνοιαν
να μὴν φορέσῃ τὴν βασιλικὴν πορφύραν· ἀγω-
νιζόμενος δὲ ὡς στρατιώτης μὲ ἀπόφασιν νὰ
θανατωθῆ, ἐτάφη εἰς μίαν σωρείαν πτωμάτων.

Ἀποθανόντος τοῦ Κωνσταντίνου οὐδεμία
πλέον ἀντίστασις ὑπῆρξεν ἐκ μέρους τῶν πο-
λιορκουμένων, ὅλοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· οἱ
δὲ Τούρκοι εἰσελθόντες ἀπὸ τὰ διάφορα χαλάσ-
ματα ἐπηκολούθουν φονεύοντες. Δύο περίπου
χιλιάδας ἐπέρασαν ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ

τοῦτο διότι ἐκ τῆς ἀντικρούσεως, τὴν ὁποίαν ἀ-
πήνησαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς με-
τ' αὐτοῦ ἐκλεκτοὺς, ἐνόμιζον, ὅτι θέλουν ἀπαν-
τήσει καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς πόλεως τὴν αὐτὴν
ἀντίκρουσιν. Ἀλλὰ μόνον οἱ διὰ τῶν πλοίων
τελευταῖον ἐλθόντες, κλεισμένοι εἰς τρεῖς πύρ-
γους ἀντέστησαν ἕως τὸ δειλινόν, καὶ ἀφέθησαν
διὰ συνθήκης νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέρως.

Οἱ Τούρκοι, μὴ ἀπαντῶντες πλέον οὐδεμίαν
ἀντίστασιν, ἔπαυσαν τὸν φόνον, καὶ κατεγί-
νοντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν διαρπαγὴν·
οἱ δὲ χριστιανοὶ φεύγοντες τὸν κίνδυνον τῶν Τούρ-
κων ἐσυσσωρεύθησαν ἅπαντες σχεδὸν εἰς τὸν
ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἐγέμισεν ἡ ἐκκλησία,
ἐκλείσθη καὶ ἐξησφάλισαν τὰς θύρας, καὶ ἤλπι-
ζον νὰ εὖρωσιν ἐν αὐτῇ ἄσυλον. Ἀλλ' οἱ Τούρ-
κοι συντρίψαντες τὰς θύρας, εἰσῆλθον ἐν αὐτῇ,
καὶ μὴ εὐρόντες ἀντίστασιν, ἐνησοχολοῦντο εἰς
τὴν ἐκλογὴν τῶν αἰχμαλώτων, λαμβάνοντες
ἐκ μὲν τῶν ἀνδρῶν τοὺς λαμπρότερον στολισμέ-
νους, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ὠφεληθῶσι πλειότερον χρη-
ματικῶς, ἐκ δὲ τῶν γυναικῶν τὰς νεωτέρας καὶ
ὠραιότερας, καθὼς ὁποῖμην εἰσέρχεται εἰς τὴν
μάνδραν, καὶ ἐκλέγει τὰ πρόβατα, ὅσα ἔχει προσ-
δικρισμένα διὰ σφαγὴν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐξήρχοντο
τοῦ ναοῦ οἱ μὲν ἄνδρες δεδεμένοι μὲ σχοινία, αἱ
δὲ γυναῖκες μὲ τὰ ζωνάρια καὶ τὰ μανδύλια των,
εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν πατρίκιαι καὶ ὑπηρέται, παρ-
θένοι εὐγενεῖς, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ἐκτεθῆ οὐδ' εἰς

τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τὰ ὄμματα, μὲ νέας ἀνηκούσας εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ. Ἡ σκηνὴ αὕτη, καθ' ἣν μὲ θρήνους καὶ ὀλοφυρμούς ἀπεχωρίζοντο γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα, καὶ ἄνδρες ἀπὸ τὰς γυναῖκας, καὶ καθ' ἣν κατεστρέφοντο διὰ μιᾶς ὄλοι οἱ δεσμοὶ τῆς φύσεως, ὑπῆρξεν ἡ ἐλεεινοτέρα. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐξηκολούθουν ἀπαθῶς καὶ ἀδιαφόρως τὸ ἔργον των, ἕως οὗ ὄλον τοῦτο τὸ πλήθος διεσπάρη εἰς τὰς σκηνας τῶν νέων κυρίων του. Τὰ αὐτὰ πάθη συνέβησαν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας, τὰ μοναστήρια, τὰ παλάτια καὶ τὰς οἰκίας, ἀλλὰ τὸ τρομερώτερον καὶ ἐλεεινότερον θέαμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπαγωγὴ τῶν μοναχῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας ἀπέσπων ἀπὸ τὰ ἱερά καταγωγία, καὶ, ἔχουσας γυμνά τὰ στήθη, τὴν κόμην λελυμένην, καὶ τὰς χεῖρας ἀπλωμένας, ὡς νὰ ἐπικαλοῦντο βοήθειαν, ἔσυρον εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ὕβριν θηριώδεις Γενίτσαροι.

Ἐκτὸς τῶν ἐλεεινῶν τούτων σκηνῶν τῆς αἰχμαλωσίας, τὰς ὁποίας δύναται ἕκαστος νὰ συμπεράνη, ἐπῆλθεν ἡ διαρπαγὴ ὅλης τῆς περιουσίας, ἡ βεβήλωσις τῶν ἱερῶν ναῶν, ἡ καταστροφὴ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἡ χρῆσις τῶν σκευῶν εἰς ἐργασίας βεβήλους. Ὅλοι δὲ αἱ σκηναὶ αὗται διήρκεσαν ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας μέχρι τῆς ὀγδόης, ὅτε εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς ὁ Μωάμεθ μὲ τὴν λαμπρὰν καὶ πολυπληθῆ αὐτοῦ συνοδίαν. Ἐθαύμασε τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ λαμπρότητα τῶν οἰκοδομῶν τῆς πόλεως, καὶ διαβὰς ἀπὸ τὸ ἵππο-

δρόμιον, καὶ παρατηρήσας τὴν στήλην τῶν τριῶν ὄφρων, ἐκτύπησεν αὐτὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς χεῖρας στρατιωτικὴν ἀξίνην, καὶ κατέστρεψε τὴν κάτωσιαγόνα ἐνὸς τῶν ὄφρων τούτων. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ ἔδωκε διαταγὰς διὰ νὰ μετασκευασθῇ εἰς τζαμίον. Μεταβὰς ἀκολούθως εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, καὶ ἰδὼν αὐτὸ γυμνωμένον καὶ ἔρημον, ἀνεφώνησεν ἐν περσικὸν δίστιχον ἀφορῶν τῆς ἀνθρωπίνου τύχης τὸ ἄστατον « Ἡ ἀράχνη κατασκευάζει τὸ πλέγμα της εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον, καὶ ἡ γλαυξ ψάλλει τὰς νυκτικὰς ὠδὰς της εἰς τοὺς πύργους τοῦ Ἀφρασιάδ. »

Πρώτη φροντὶς αὐτοῦ, ἅμα εἰσῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον ἦτο νὰ μάθῃ τί ἀπέγεινεν ὁ Κωνσταντῖνος, ἔφυγεν, ἠχμαλωτίσθη, ἢ ἔγεινε θῦμα κατὰ τὴν μάχην. Μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἀνευρέθη ὑπὸ τινὰ σωρείαν πτωμάτων, καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς χρυσοῦς ἀετοῦς τῶν ὑποδημάτων του. Ἡ κεφαλὴ του ἐξετέθη εἰς τὰς ὄψεις τοῦ κοινοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν χριστιανῶν τὴν ἀνεγνωρίσαν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων σημαντικώτερος ἦτον ὁ Λουκάς Νοταρᾶς, ὅστις εἶχε καὶ τὸ πρῶτον μετὰ τὸν βασιλέα ἀξίωμα. Ὅταν μετέφερον αὐτὸν μὲ ὄλους τοὺς θησαυροὺς του ἐνώπιον τοῦ Μωάμεθ, οὗτος τὸν ἠρώτησε μὲ ἀγανάκτησιν « Διὰ τί τοὺς θησαυροὺς τούτους δὲν τοὺς μετεχειρίσθης εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως σου καὶ τῆς πατρίδος σου; -- Ἦσαν ἐδικοί σου, ἀπήντησεν ὁ Νοταρᾶς ὁ Θεὸς τοὺς ἐφύλαττε διὰ σέ. -- Ἐὰν ἦσαν ἐδικοί

μου, ἀπήντησεν ὁ Μωάμεθ, διὰ τί ἐτόλμησες νὰ τοὺς κρατήσης τόσον καιρὸν, καὶ νὰ κάμῃς ἀντίστασιν τόσον ἀνωφελῆ, καὶ ὀλεθρίαν; » Ὁ μέγας δούξ ἀπέδωκε τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῶν συμμάχων. Ὁ Μωάμεθ ἐβεβαίωσε αὐτὸν ὅτι τὸν ἐσυγχώρησε καὶ τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν, ἐξηγόρασε δὲ καὶ ὄλους τοὺς αἰκείους αὐτοῦ καὶ ὄλους τοὺς σημαντικωτέρους αὐλικούς ἀπὸ τοὺς αἰχμαλωτίσαντας αὐτοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ τὴν ἐπιῆσαν, ὅταν ὁ Μωάμεθ ἐζήτησε πρὸς ἐξύβρισιν τὸν νώτερον τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ὁ Νοταρᾶς ἐτόλμησε νὰ κάμῃ παρατηρήσεις πρὸς ἀποτροπὴν, διέταξε ἢ ἐθανάτωσαν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον καὶ αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα του, καὶ ὄλους τοὺς ἐξαγορασθέντας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εὐγενεῖς. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐπέστρεφεν ὁ Μωάμεθ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐγκαταλιπὼν τὴν λαμπρὰν πρωτεύουσαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας εἰς παντελεῆ σχεδὸν ἐρήμωσιν. Οὕτω λοιπὸν ἡ πόλις ἣτις διέμεινεν ὑπερφάνως ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη, καὶ κατεφρόνησε τοσούτων κατακτητῶν δυνάμεις, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀκαταδάμασον ὄρμην Μωάμεθ τοῦ Β'. συγκαταστραφείσης μετ' αὐτῆς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (α)

Ἡ ἐπιστῆμη τοῦ Γέρου Ῥιχάρδου.

Ἄγαθὲ Ἀναγνώστα,

Ἦκουσα νὰ λέγωσιν, ὅτι τίποτε δὲν προξενεῖ μεγαλητέραν εὐχαρίστησιν εἰς ἓνα συγγραφέα, ὡς τὸ νὰ βλέπῃ τὰ ἴδια αὐτοῦ συγγράμματα ἀναφερόμενα μὲ σέβας παρ' ἄλλων συγγραφέων. Κρίνε λοιπὸν πόσον ἔμεινα εὐχαριστημένος ἀπὸ ἐν περιστατικόν, τὸ ὁποῖον μέλλω νὰ σοῦ διηγηθῶ.

Διαβαίνων ἐσχάτως ἔφιππος ἀπὸ τόπον, ὅπου πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἦτον συναγμένον εἰς τινα δημοκρασίαν, ἐσταμάτησα ἐκεῖ, καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ἦτον ὥρα νὰ ἀρχίσῃ ἡ δημοκρασία, οἱ συνελθόντες ὠμίλουν περὶ τῆς ἀθλιότητος τοῦ καιροῦ. Εἰς δὲ τῶν παρεστώτων ἀποτείνόμενος πρὸς ἓνα γέροντα ἀπλῶς ἀλλὰ καθαρῶς ἐνδεδυμένον « Πάτερ Ἀβραὰμ (τοῦ εἶπε) τί φρονεῖς ἐσὺ περὶ τοῦ καιροῦ τούτου; δὲν ἔχεις τὴν ιδέαν ὅτι τὸ βᾶρος τῶν φόρων θέλει ἐντελῶς καταστρέφει τὸν τόπον; διότι πῶς θέλομεν δυνηθῆ νὰ τοὺς πληρώσωμεν; τί μᾶς συμβουλεύεις περὶ τούτου; »

Ὁ Πάτερ Ἀβραὰμ ἐγερθεὶς ὄρθιος ἀπεκρίθη « Ἐὰν θέλῃς νὰ γνωρίσης τὸν ἐδικόν μου τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, θέλω σᾶς τὸν ἐκθέσει ἐν συντόμῳ· διότι εἰς λόγος ἀρκεῖ δι' ὃν τινα ἤξεύρει νὰ

έννοῆ, καθὼς λέγει ὁ γέρον 'Ρικάρδος. » Ὅλοι συνηθροίσθησαν περὶ τὸν γέροντα Ἀβραάμ, καὶ ἐσχημάτισαν κύκλον, ἔτος δὲ ἤρχισε τὴν ἐξῆς ὁμιλίαν.

« Εἶναι βέβαιον, φίλοι μοι, ὅτι οἱ φόροι εἶναι πολὺ βαρεῖς. Ἄλλ' ἂν ἐμελλε νὰ πληρώσωμεν μόνον τοὺς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιβεβλημένους εἰς ἡμᾶς φόρους, ἠθέλαμεν εὖρει αὐτοὺς ἐλαφροτέρους· ἀλλ' ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι φόροι, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ ἐπιβλαβέστεροι εἰς τινὰς ἐξ ἡμῶν. Ὁ φόρος, τὸν ὁποῖον ἀποδίδομεν εἰς τὴν ὀκνηρίαν ἡμῶν εἶναι διπλάσιος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον πληροῦνομεν εἰς τὸ δημόσιον· ὁ τῆς ὑπερηφανείας ἡμῶν εἶναι τριπλάσιος, καὶ ὁ τῆς ἀνοησίας μας τετραπλάσιος. Οἱ φόροι οὗτοι εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπιφέρωσιν οἱ εἰσπράκτορες οὐδεμίαν ἐλάττωσιν. Μ' ὅλα ταῦτα, ἂν θέλωμεν ν' ἀκολουθήσωμεν μίαν καλὴν συμβουλήν, ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίς δι' ἡμᾶς. Ὁ Θεὸς βοηθεῖ ἐκείνους αἵτινες βοηθοῦν ἑαυτοὺς, ὡς λέγει ὁ γέρον 'Ρικάρδος.

« Ἐὰν ὑπῆρχε Κυβέρνησις, ἣτις ἠθέλεν ὑποχρεῶναι τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς διὰ νὰ χορηγῶσιν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς τὸ δέκατον μέρος τοῦ καιροῦ των, ἠθέλε βεβαίως θεωρηθῆ ὡς πολὺ σκληρά. Ἄλλ' εἰς τοὺς πλειότερους ἡμῶν ἐπετέθη ἀπὸ τὴν ὀκνηρίαν πολὺ βαρύτερος φόρος. Ἡ ὀκνηρία προξενεῖ ἀσθενείας, αἵτινες ἐπιφέρουν ἀναγκαίως τὴν ὀλιγόστευσιν τῆς ζωῆς μας. Ἡ ὀκνηρία, ὁμοιάζουσα τὴν σκωρίαν, φθείρει ταχύτερον τὴν ζωὴν,

παρὰ ἢ ἐργασία· ἀλλὰ τὸ κλειδίον, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς χρῆσιν, εἶναι πάντοτε καθαρὸν (ἀσκώραστον), καθὼς λέγει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὁ γέρον 'Ρικάρδος. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν ζωὴν σου, μὴ ἐξοδεύης ἀσώτως τὸν καιρὸν σου· διότι, ὡς λέγει πάλιν ὁ γέρον 'Ρικάρδος, ὁ καιρὸς εἶναι τὸ πανί, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ζωὴ κατεσκευασμένη. Ἐξοδεύομεν εἰς τὸν ὕπνον περισσότερον καιρὸν, ἀπ' ὅσον χρειάζεται, καὶ λημοσμονοῦμεν, ὅτι ἡ ἀλώπηξ, ὅταν κοιμᾶται, δὲν πιάνει ὄρνιθας, καὶ ὅτι ἔχομεν ἱκανὸν καιρὸν νὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸν τάφον, ὡς λέγει ὁ γέρον 'Ρικάρδος.

Ἐὰν ὁ καιρὸς ἦναι τὸ πολυτιμότερον ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα, τὸ νὰ ἀσωτεύῃ τις τὸν καιρὸν του, πρέπει νὰ ἦναι ἡ μεγαλητέρα ἀσωτία, ὡς λέγει ὁ γέρον 'Ρικάρδος· διότι, καθὼς ἀλλοῦ μᾶς τὸ διδάσκει ὁ ἴδιος, ὁ χαμένος καιρὸς ποτὲ δὲν ἐξανευρίσκεται, καὶ ἐκεῖνο ὅπερ λέγομεν ἀ ρ κ ε τ ὸ ς και ρ ὸ ς, εὐρίσκεται πάντοτε πολλὰ ὀλίγος καιρὸς. Ἄς ἐνεργῶμεν λοιπὸν καθ' ὅλον τὸ διάστημα, εἰς τὸ ὁποῖον δυνάμεθα, καὶ ἄς ἐνεργῶμεν ἐν καιρῷ (ἀρμοδίως). Μὲ τὴν ἐπιμέλειαν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν πλειότερον ἔργον μὲ ὀλιγώτερον κόπον. Ἡ ὀκνηρία κατασταίνει ὅλα δύσκολα, καὶ ἡ ἐργασία ὅλα εὐκόλα. Ὅστις ἐξυπνᾷ ἀργὰ ἀναγκάζεται νὰ ἐργασθῆ ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ μόνις ἡμπορεῖ τὸ ἐσπέρας νὰ τελειώσῃ τὰς ἐργασίας του. Ἐκτὸς τούτου ἡ ὀκνηρία περιπατεῖ τόσον ἀργὰ, ὥστε ἡ πτωχία τὴν καταφθάνει καὶ τὴν

πιάνει. Διευθύνετε τὰς ὑποθέσεις σας καὶ μὴν ἀφίεσθε νὰ διευθύνσθε σείσ᾽ ἀπὸ αὐτάς. "Ὅστις κοιμᾶται ἐνωρὶς σηκώνεται πρῶτ' γίνεται ὑγιής, πλούσιος καὶ φρόνος, λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος.

« Τί σημαίνει λοιπὸν νὰ ἐπιθυμῶμεν, ἢ νὰ ἐλπίζωμεν εὐτυχέστερον καιρὸν, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὸν καιρὸν καλλήτερον, ἐὰν ἡξεύρωμεν νὰ ἐργασθῶμεν; Ἡ φιλοπονία δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ κάμνη εὐχάς; ὅστις ζῆ μὲ ἐλπίδας, ἀποθνήσκει τῆς πείνας. Δὲν ὑπάρχει κέρδος χωρὶς κόπους. Χρεωστῶ νὰ μεταχειρισθῶ τὰς χεῖράς μου, ἐὰν δὲν ἔχω γαίᾱς; καὶ ἐὰν ἔχω γαίᾱς, εἶναι ἐπιβεβαρυνμένοι μὲ φόρους. Ὁ ἀγαθὸς Ῥικάρδος λέγει, ὅστις ἔχει μίαν τέχνην, ἔχει ἐν κεφάλαιον εἰς γῆν, καὶ ὅστις ἔχει ἐν ἐπιτήδευμα ἔχει μίαν ὑπηρεσίαν ἐντιμον καὶ ἀφελίμον ἀλλὰ πρέπει νὰ μετέρχεται τὴν τέχνην του, καὶ ὁ ἕτερος τὸ ἐπάγγελμά του ἄνευ τούτου οὔτε ἡ τέχνη, οὔτε τὸ ἐπάγγελμα δέλει μᾶς βοηθήσει νὰ πλησώμεν τοὺς φόρους μας.

« Ἐὰν εἴμεθα ἐργατικοί, ποτὲ δὲν δέλομεν ἀποθάνει τῆς πείνας. Ἡ πείνα βλέπει μακρόθεν τὴν θύραν τοῦ δουλευτοῦ, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ ἔμβῃ εἰς αὐτήν· καὶ οἱ εἰσπράκτορες ὡς καὶ οἱ κλητῆρες δὲν πλησιάζουσιν εἰς αὐτήν· διότι ἡ ἐργασία πληράνει τὰ χρέη, ἢ δὲ ἀπελπισία τὰ αὐξάνει. Δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ εὗρῃς θησαυρὸν, οὔτε ν' ἀπολαύσῃς πλουσίαν κληρονομίαν· ἡ ἐργασία εἰ-

ναι ἡ μήτηρ τῆς εὐτυχίας, καὶ ὁ Θεὸς δίδει ἀπὸ ὅλα εἰς ἐκείνους ὅτινες ἐργάζονται.

« Ὅταν οἱ ὀκνηροὶ κοιμῶνται, ὀργόνετε βαθεῖα τὸ χωράφι σας, καὶ θέλετε θέρισει σῖταν ἀρκετὸν καὶ διὰ τὴν τροφήν σας καὶ διὰ πώλησιν. "Ὅργονε σήμερον· διότι αὐριον δὲν ἡξεύρεις πόσον θέλεις ἐμποδισθῆ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος, ἐν σήμερον ἀξίζει πλειότερον ἀπὸ δύο αὐριον, καὶ προσέτι μὴν ἀφίνης δι' αὐριον τὴν σημερινὴν σου ἐργασίαν.

« Ἐὰν ἦσο ὑπηρέτης, δὲν ἤθελες τὸ ἔχει δι' ἐντροπήν νὰ σὲ εὔρη ὁ κύριός σε μὲ τὰς χεῖρας σαυρωμένας; Λοιπὸν, ἐπειδὴ σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ σου, πρέπει νὰ ἐντραπήσῃ, ὅταν εὐρεθῆς καθήμενος χωρὶς ἐργασίαν, ἐν ᾧ ἔχεις τόσα νὰ κάμῃς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ τὴν οἰκογένειάν σε, καὶ διὰ τὴν πατρίδα σου. Μὴ βάζῃς χειρόκτια διὰ νὰ πιάσῃς τὰ σύνεργά σου. Ἐνθυμήσου τί λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος· ἡ γάτα μὲ χειρόκτια ποντίκια δὲν πιάνει. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔχεις πολλὰ νὰ κάμῃς, καὶ ἴσως δὲν ἔχεις τόσην δύναμιν. Ἀλλ' ἔχε ἐπιμονήν, καὶ θέλεις ἰδεῖ τὰ καλὰ ἀποτελέσματα. Τοῦ νεροῦ ἢ σταλαγματιᾶ, ὅταν πίπτῃ ἀδιάκοπα, βαθουλαίνει τὴν πέτραν. Μὲ τὴν ὑπομονήν τὸ ποντίκι κόπτει τὴν γούμενα, καὶ πολλαὶ τζηκουριαὶ κρημνίζουν μέγα δένδρον.

« Μοῦ φαίνεται ὡς ν' ἀκούω τινὰ ἐξ ἡμῶν νὰ λέγῃ: Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μᾶς ἦναι συγχωρημένον νὰ ἔχωμεν ὀλίγων στιγμῶν ἀνάπαυσιν; Φίλε μου, μάθε τί λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος· θέλεις

να ἔχῃς ἀνάπαυσιν ; μεταχειρίσου καλά τὸν καιρὸν σου· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶσαι βέβαιος δι' ἐν λεπτόν, πρόσεξε νὰ μὴν χάσῃς μίαν ὥραν. Ἡ ἀνάπαυσις εἶναι καιρὸς, τὸν ὁποῖον ἤμπορεῖ τις νὰ μεταχειρισθῇ ὠφελίμως. Ὁ ἐργατικὸς ἄνθρωπος προμηθεύει εἰς ἑαυτὸν ἀνάπαυσιν, ἀλλ' ὁ ὀκνηρὸς ποτὲ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀπολαύσῃ· διότι ἡ ἥσυχος ζωὴ διαφέρει πολὺ τῆς ἀεργου. Πολλοὶ θέλουν νὰ ζοῦν χωρὶς νὰ ἐργάζονται μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸν νοῦν τῶν δὲν ἔχουν ὁμοίως ἱκανὰ πρὸς τοῦτο κεφάλαια. Ἄλλ' ἡ ἐργασία ἐκ τοῦ ἐναντίου σύρει ὀπισθὲν τῆς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ἀφθονίαν καὶ τὸ σέβας, αἱ δὲ ἀπολαύσεις τρέχουν κατόπι ἐκείνων, ὅτινες τὰς ἀποφεύγουν. Ὅποια γνέθῃ μὲ ἐπιμέλειαν, δὲν τῆς λείπει ποτὲ ὑποκάμισον. Ἀφοῦ ἀπέκτησα πρόβατα καὶ μίαν ἀγελάδα, ὅλοι μὲ χαιροῦμαι.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς φιλοπονίας, πρέπει νὰ ἔχωμεν σταθερότητα, ἀπόφασιν, ἐπιμέλειαν, νὰ βλέπωμεν τὰς ὑποθέσεις μας μὲ τὰ ἴδιά μας ὄμματα, καὶ νὰ μὴν καταφεύγωμεν συνεχῶς εἰς τοὺς ἄλλους. Ὁ γέρον Ῥικάρδος λέγει: Δένδρον μεταφυτευόμενον συχνὰ, καὶ οἰκογένεια μετοικιζομένη πολλάκις τοῦ ἔτους, δὲν προκόπτουν καθὼς ἐκεῖνα ὅπου μένουσιν εἰς τὸν τόπον τῶν. Ὁ ἴδιος Ῥικάρδος λέγει: Τρεῖς μετοικίσεις βλάπτουν καθὼς μία πυρκαϊά. Φύλαξε τὸ ἐργαστήριόν σου, καὶ αὐτὸ θὰ φυλάξῃ ἐσένα. Θέλεις νὰ τελειοῦν αἱ ὑποθέσεις σου ; πρέπει νὰ πηγαίνῃς μόνος· θέλεις νὰ μὴν τελειοῦν, στέλνε ἄλλους. Ὅποιος

θέλει νὰ πλουτήσῃ ἀπὸ τὸ ἀροτρίον του, πρέπει νὰ τὸ διευθύνῃ ἢ δουλεύῃ μόνος του· τὸ μάτι τοῦ οἰκοκύρη κάμνει περισσότερον παρὰ αἱ δῦο του χεῖρες. Περισσότερον βλάπτεται ὅστις δὲν φροντίζει, παρὰ ὅστις δὲν γνωρίζει. Νὰ μὴν ἐπιτηρῆς τοὺς ἐργάτας σου, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς νὰ τοὺς δίδῃς τὴν σακκοῦλάν σου εἰς τὴν διάκρισίν των· ἡ πολλὴ ἐμπιστοσύνη εἰς τοὺς ἄλλους φέρει εἰς πολλοὺς τὴν καταστροφὴν· διότι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον δὲν σώζεται τις μὲ τὴν πίστιν, ἀλλὰ μὲ τὴν δυσπιστίαν.

Ὅτι κάμνει τις μόνος του, ἐκεῖνο εἶναι καὶ τὸ ὠφελιμώτερον. Ἐὰν θέλῃς ν' ἀποκτήσῃς ὑπηρέτην πιστὸν, καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷς, ὑπηρετεῖ μόνος σου τὸν ἑαυτὸν σου. Μία μικρὰ ἀμέλεια ἤμπορεῖ νὰ προξενήσῃ μεγάλην βλάβην, λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος· διὰ τὸ καρφί χάνεται τὸ πέταλον· καὶ διὰ τὸ πέταλον χάνεται ὁ καθαλάρης· διότι ὁ ἐχθρὸς τὸν καταφθάνει καὶ τὸν φονεύει. Ὅλα δὲ ταῦτα γίνονται διότι δὲν ἐλήφθη πρόνοια δι' ἐν ἀλογοκάρφῳ.

« Φίλοι μου, ταῦτα εἶναι ἱκανὰ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν, καὶ ὡς πρὸς τὴν φροντίδα, τὴν ὁποίαν καθεὶς πρέπει νὰ καταβάλῃ διὰ τὰς ὑποθέσεις του. Ἄλλ' εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ὀλιγάρκειαν, εἰς τὸν δέλωμεν ν' ἀπολαύσωμεν βεβαίως τοὺς καρποὺς τῶν ἐργασιῶν μας.

« Ὅποιος δὲν ἠξεύρει νὰ οἰκονομῇ ἀναλόγως τῶν κερδῶν του, ὅταν ἀποθάνῃ, δὲν θ' ἀφήσῃ οὐδὲ ἐν λεπτόν, ἂν καὶ ὅλην του τὴν ζωὴν μένη προση-

λωμένος εἰς τὸ ἔργον του. Ἀστυμένον μαγειρεῖον, σαρακοστινὴ διαθήκη, λέγει ὁ γέρον Ρικάρδος. Ἀφ' οὗτου ἐσυνείθισαν, αἱ μὲν γυναῖκες νὰ ἀφήσουν τὴν ῥώκαν καὶ τὸ γνέσιμον διὰ νὰ προσφέρουν τὸ τέιον, οἱ δὲ ἄνδρες διὰ νὰ πίνουν τὸ ποῦνσι ἀφῆσαν τὴν ἀξίνην καὶ τὸ σφυρὶ, πολλαὶ περιουσίαι σκορπίζονται ὅπως συνάζονται. Ἐὰν δέλης νὰ ἦσαι πλούσιος, φρόντιζε νὰ οἰκονομῆς ὅ,τι κερδίζεις. Οἱ Ἴσπανοὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ πλουτίσωσιν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν διότι τὰ ἔξοδά των ἦσαν περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔσοδά των.

« Ἐὰν λοιπὸν ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ τὰς ἀνοησίας δι' αἷς κατεξοδεύεσθε, δὲν δὲ παραπονήσθε πλέον τόσον διὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν καιρῶν, διὰ τὰ βάρη τῶν φόρων, καὶ διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ νὰ διατηρῆσετε τὰς οἰκίας σας: διότι αἱ γυναῖκες, ὁ οἶνος, τὸ παιγνίδι, καὶ ἡ κακὴ πίστις κάμνουν νὰ μᾶς φαίνεται ἡ κατάστασις μας μικρὴ, καὶ αἱ ἀνάγκαι μας μεγάλαι. Ἐξοδεύει τις δι' ἐν ἐλάττωμα, ὅσα φθάνουν ν' ἀναθρέψῃ δύο τέκνα. Νομίζεις ἴσως ὅτι ὀλίγον τέιον, ὀλίγον ποῦνσι ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, ὀλίγον ἀφθονωτέρα τράπεζα, ὀλίγον λαμρότερα ἐνδύματα, καὶ ὀλίγη διασκέδασις εἰς τὸ παιγνίδι, δὲν προξενοῦν μεγάλην ζημίαν· ἀλλ' ἐνθυμήσου ὅτι πολλὰ μικρὰ πράγματα κάμνουν ἕνα ὅλον μέγα· φυλάξου ἀπὸ τὰ μικρὰ ἔξοδα. Μικρὴ τρύπα κάμνει μεγάλο καράβι νὰ πνιγῆ, ὡς λέγει ὁ ἀγαθὸς Ρικάρδος. Ὅποιος ἀγαπᾷ τὰ τηγανίσματα (friandise^s), ὀγλήγωρα φθάνει εἰς τὴν ζητείαν. Οἱ τρελλοὶ κάμνουν τραπεζικὰ, καὶ οἱ φρόνιμοι τὰ τρώγουν.

« Ἐσυνάχθητε ὅλοι ἐδῶ διὰ τὴν δημοκρασίαν ὤραιων ἐπίπλων, καὶ διὰ μάταια πράγματα πολὺ ἀκριθὰ. Αὐτὰ τὰ ὀνομάζετε ἀγαθὰ· ἀλλ' ἂν δὲν βάλετε προσοχὴν, εἰς τινὰς ἐξ ἡμῶν δὲ προξενήσωσι κακόν. Λογαριάζετε ὅτι θέλουν πωληθῆ εὐθηνὰ, ἴσως θέλουν πωληθῆ ὀλιγώτερον τῆς ἀξίας των, ἀλλ' ἂν σεῖς δὲν ἔχετε ἀνάγκην αὐτῶν, αὐτὰ θέλουν εἶναι πολὺ ἀκριθὰ διὰ σᾶς. Ἐνθυμηθῆτε τὴν γνώμην τοῦ ἀγαθοῦ Ρικάρδου: Ἐὰν ἀγοράζῃς τὰ περιττὰ, ὀγλήγωρα θέλεις ἀναγκασθῆ νὰ πωλήσῃς τὰ ἀναγκαῖα. Πρὶν ἀποφασίσῃς ν' ἀγοράσῃς ἐν εὐθηνὸν πρᾶγμα, συλλογίσου μίαν στιγμὴν. Ὁ Ρικάρδος στοχάζεται ὅτι ἡ εὐθηνία εἶναι κατὰ φαντασίαν, καὶ ὅταν στενοχωρηθῆτε εἰς τὰς ὑποθέσεις σας δι' αὐτὴν, περισσότεραν βλάβην σᾶς προξενεῖ παρά ὠφέλειαν.

« Ἴδου ἀκόμη δύο γνωμικὰ τοῦ ἀγαθοῦ Ρικάρδου. Πολλοὶ ἄνθρωποι κατεστράφησαν διότι ἔκαμαν εὐθηνὰς ἀγοράς. Εἶναι τρέλλα νὰ δίδῃ τις τὰ χρήματά του διὰ ν' ἀγοράσῃ τὴν μεταμέλειαν. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ τρέλλα αὕτη ἐνεργεῖται καθ' ἡμέραν εἰς τὰς δημοκρασίας, διότι δὲν λαμβάνουν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἀγαθοῦ Ρικάρδου, ὅστις λέγει: Διὰ νὰ λάξωσι τινὲς τὴν εὐχαρίστησιν νὰ φορέσουν ὠραῖα ἐνδύματα, ἔχουν τὴν κοιλίαν ἀδειαν, καὶ ἀφίνουν τὰς οἰκογενείας των χωρὶς ψωμί. Μεταξωτὰ καὶ κατηφέδες σβύνουν τὴν φωτίαν τοῦ μαγειρείου. Ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, μόλις ἠμπορεῖ τις νὰ τὰ θεωρῆσῃ ὡς εὐάρμοστα (commodes), ἀλλὰ διότι εἶναι

εὐμορφα, πόσο κυριεύονται ἀπὸ τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ τὰ ἀποκτήσουν!

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ παράξενα καὶ ἄλλα ὅμοια στενοχωροῦνται οἱ φιλόκοσμοι ἄνθρωποι (jens dubon ion), καταστρέφουν τὴν κατάστασιν των, καὶ ἀναγκάζονται ὕστερον νὰ δανεισθῶσιν ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατεφρόνουν πρότερον, ἀλλ' οἷτινες διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ὀλιγαρκείας των διετήρησαν τὴν κατάστασιν των. Τοῦτο ἀποδείχνει, καθὼς κάμνει τὴν παρατήρησιν ὁ γέρον Ῥικάρδος, ὅτι ὁ γεωργὸς ἔοσιος εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ εὐγενῆ γονατισμένον.

« Ἴσως ὅσοι ἔφθειραν τὴν κατάστασιν των εἰχον κληρονομῆσει καλὴν περιουσίαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γνωρίζουσι πῶς αὕτη εἶχεν ἀποκτηθῆ, καὶ διότι ἦτον ἡμέρα, ἐνόμιζον ὅτι ποτὲ δὲν νυκτόνει· ἀλλὰ, λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος, ἂν ὄλο εὐγάζης ἀπὸ τὴν κοφίαν, χωρὶς νὰ βάλῃς, ὀγλίγωρα εὐρίσκεις τὸν πάτον· καὶ ὅταν τὸ πηγᾶδι ξηραθῆ, τότε γνωρίζουν τί ἀξίζε τὸ νερόν του. Ἄλλ' ἠμποροῦσαν νὰ μάθουν αὐτὸ πρότῃτερα, ἂν ἐσυμβουλεύοντο τὸν ἀγαθὸν Ῥικάρδον. Θέλεις νὰ μάθῃς τί ἀξίζουν τὰ χρήματα; δοκίμασαι νὰ δανεισθῆς. Ὅποιος ἐπιχειρῆζεται νὰ λάβῃ δάνειον, λαμβάνει μεγάλην λύπην, λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος, καὶ βέβαια τὴν αὐτὴν λύπην προξενεῖ καὶ ὅστις ἐδάνεισε τινὰς, καὶ ὕστερον ζητεῖ τὰ χρεωστούμενα.

Αἱ συμβουλαὶ τοῦ ἀγαθοῦ Ῥικάρδου ἐκτείνονται μακρύτερον. Ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ στολί-

ζεσθαι, λέγει, εἶναι μία κατάρρα. Ὅταν κυριευθῆς ἀπὸ αὐτὴν, πρὶν νὰ συμβουλευθῆς τὴν φαντασίαν σου, νὰ συμβουλευθῆς τὴν σακκοῦλάν σου. Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ζήτουλας, ὅστις φωνάζει τόσο δυνατὰ καθὼς καὶ ἡ ἀνάγκη, ἀλλ' εἶναι πλέον ἀχόρταστη. Ὅταν ἀγοράσῃς ἐν ὠραίον καυκίον (φιλτζάνι), πρέπει ν' ἀγοράσῃς καὶ ἄλλα δέκα, διὰ νὰ ἦναι εἰς ἀρμονίαν· ἀλλὰ, λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος, εὐκολώτερον εἶναι νὰ περιορίσῃς τὴν πρώτην φαντασίαν, παρὰ νὰ εὐχαριστήσῃς ὅλας, ὅσαι ἀκολουθοῦν. Εἶναι ἀνόητον νὰ ζητῆ ὁ πτωχὸς νὰ μιμηθῆ τὸν πλούσιον, καθὼς τὸ νὰ θέλῃ ὁ βάτραχος νὰ φουσκόνῃ διὰ νὰ γένη ὅμοιος μὲ τὸ βόδι. Τὰ μεγάλα καράβια ἠμποροῦν νὰ ταξειδεύουν τὸ πέλαγος, ἀλλὰ τὰ μικρὰ πλοιάρια δὲν πρέπει ν' ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὰ παράλια.

« Αἱ ἐκ τῆς ὑπερηφάνειας ἀνοησίαι τιμωροῦνται ἀμέσως· διότι, ὡς λέγει ὁ ἀγαθὸς Ῥικάρδος, ἡ ὑπερηφάνεια ἦτις γευματίζει μὲ μετρίτητα, δειπνᾷ μὲ καταφρόνησιν. Λέγει προσέτι. Ἡ ὑπερηφάνεια προγεύεται μὲ ἀφθονίαν, γευματίζει μὲ τὴν πτωχείαν, καὶ δειπνᾷ μὲ τὴν ἐντροπήν. Ἄλλ' ὕστερον ἀπὸ ὅλα, εἰς τί χρησιμεύει αὕτη ἡ ματαιότης τῆς ἐπιδείξεως, διὰ τὴν ὁποίαν καταβάλλουν τόσους κόπους, καὶ ἐκθέτουνται εἰς τόσον μεγάλους κινδύνους; αὕτη δὲν ἠμπορεῖ οὔτε τὴν ὑγίαν νὰ μᾶς φυλάξῃ, οὔτε νὰ ἐλαφρώσῃ τοὺς πόνους μας· ἐν ᾧ δὲ δὲν αὐξάνει τὴν ἀξίαν μας, διεγείρει τὸν φθόνον τῶν ἄλλων, καὶ ἐπιταχύνει τὴν καταστροφὴν μας.

« Ἀλλὰ πόσον μεγάλη μανία εἶναι νὰ χρεώνεται κανεὶς ἀγοράζων περιττὰ πράγματα ; Εἰς τὴν δημοπρασίαν ταύτην μᾶς δίδουν ἐξάμηνον πίστωσιν, καὶ ἴσως ἀπὸ τοῦτο πολλοὶ ἐξ ἡμῶν παρεκινήθησαν νὰ παρευρεθῶσιν εἰς αὐτήν διότι μὴ ἔχοντες μετρητὰ ἐπὶ χεῖρας, ἐλπίζουν νὰ εὐχαριστήτωσι τὰς φαντασίας των χωρὶς νὰ λύσωσι τὴν σακκοῦλάν των. Ἀλλοίμονον ! Συλλογισθῆτε καλὰ τί κάμνετε, ὅταν ὑποβάλεσθε εἰς χρέος, πωλεῖτε εἰς ἄλλους τὴν ἐλευθερίαν σας. Ἐὰν εἰς τὴν προθεσμίαν δὲν δυνηθῆτε νὰ πληρώσετε, δὰ ἐντραπήτε νὰ ἰδῆτε τὸν δανειστὴν σας, δὰ τὸν ὀμιλήτε μὲ φόβον, δὰ ταπεινωθῆτε ἐνώπιόν του διὰ νὰ ζητήσετε συγγνώμην μὲ τρόπον χαμερπή. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον χάνετε τὴν ἐλευθερίαν σας, καὶ θέλετε καταντήσει εἰς τὴν ἀτιμίαν τοῦ νὰ εἰπῆτε ἄθλια ψεύματα. Ὁ γέρον Ῥικάρδος λέγει ὅτι τὸ πρῶτον σφάλμα εἶναι νὰ ὑποπέσῃ κανεὶς εἰς χρέος, καὶ τὸ δεύτερον νὰ εἰπῇ ψεύματα. Τὰ χρέη σύρουν τὸ ψεῦμα εἰς τὴν πλάτην των, λέγει ὁ ἴδιος εἰς ἄλλο μέρος.

« Ὅστις ἐγεννήθη ἐλεύθερος, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐρυθριαῖ (κοκκινίξῃ), οὐδὲ νὰ φοβῆται νὰ ὀμιλήσῃ πρὸς ὅποιονδήποτε, ἀλλ' ἡ πτωχία ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον πᾶν θάρρος καὶ πᾶσαν ἀρετήν. Εἶναι δύσκολον σάκκος ἄδειος νὰ σταθῇ ὀρθός.

« Τί ἠθέλετε εἶπει δι' ἓνα ἡγεμόνα, ἢ διὰ μίαν Κυβέρνησιν, ἣτις διὰ διατάγματος ἠθέλεε σᾶς ἀπαγορεύει νὰ ἐνδύεσθε ὡς ἄτομα σημαντικὰ, ἐπὶ παινῇ φυλακίσεως, ἢ ὑποδουλώσεως ; Δὲν ἠθέ-

λετε εἶπει, ὅτι ἐγεννήθητε ἐλεύθεροι, ὅτι ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδύεσθε κατὰ τὴν εὐχαριστήσιν σας, ὅτι τὸ διάταγμα ἀντιβαίνει εἰς τὰ προνόμιά σας, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶναι τυραννική ; Ἐν τούτῳ ὑποβάλλετε μόνοι σας τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τὴν τυραννίαν ταύτην, ὅταν χρεώνεσθε διὰ νὰ κάμετε στολίδια.

« Ὁ δανειστὴς σας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς στερήσῃ τὴν ἐλευθερίαν σας, περιορίζων ὑμᾶς διὰ βίου εἰς τὴν φυλακὴν, ἢ πωλῶν ὑμᾶς ὡς αἰχμάλωτον (σκλάβον), ὅταν δὲν εἴσθε εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσετε.

« Ὅταν ἀγοράζετε, δὲν βάζετε διόλου εἰς τὸν νοῦν σας τὴν πληρωμὴν, ἀλλὰ, καθὼς λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος, οἱ δανεισταὶ ἔχουν καλλήτερον μνημονικὸν ἀπὸ τοὺς χρεωφειλέτας. Οἱ δανεισταὶ εἶναι αἰρετικοὶ καὶ δεισιδαίμονες, καὶ ἀκριβεῖς φύλακες τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν προθεσμιῶν. Ἡ προθεσμία τῆς πληρωμῆς σας φθάνει, χωρὶς νὰ τὸ στοχασθῆτε, καὶ σᾶς ζητοῦν τὰ χρήματα, πρὶν ἐτοιμασθῆτε νὰ ἐκπληρώσετε τὴν ὑποχρέωσίν σας. Ἐὰν ἐξ ἐναντίας ἔχετε εἰς τὸν νοῦν σας ὅτι χρεωστεῖτε, ἢ προθεσμία, ἣτις κατ' ἀρχὰς ἐφαίνεται ὅσον μακρυνή, ὅσον πλείοτερον πλησιάζει, τόσο πλείοτερον σύντομος θέλει σοῦ φανῆ. Σᾶς φαίνεται ὅτι ὁ καιρὸς ἔκαμε περὰ καὶ εἰς τοὺς πόδας, καθὼς ἔχει καὶ εἰς τοὺς ὤμους. Ἡ σαρακοστὴ εἶναι μικρὴ δι' ἐκείνους ὅπου δὰ πληρώσουν τὸ πάσχα.

« Ἴσως τὴν στιγμὴν ταύτην νομίζετε ὅτι εἴσθε

εις κατάστασιν εὐπορον, ὥστε δύνασθε ἀκινδύνως νὰ εὐχαριστήσετε τινὰς μικρὰς φαντασίας (φανταστικὰς ὀρέξεις) ἀλλ' εἶναι καλόν, ὅταν ἤμπορῆτε, νὰ οικονομῆτε διὰ τὰ γηρατεῖα καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας σας. Ὁ πρωῖνός ἥλιος δὲν διαμένει ὁ αὐτὸς ὅλην τὴν ἡμέραν. Τὸ κέρδος εἶναι ἀβέβαιον καὶ περαστικόν (ὄχι διαρκές), ἀλλὰ τὸ ἕξοδον εἶναι καθημερινόν, (συνεχὲς ἀδιάκοπον). Ὁ ἀγαθὸς Ῥικάρδος λέγει ὅτι εὐκολώτερον εἶναι νὰ κατασκευάσῃ τις δύο φωτογραφίας, παρὰ νὰ διατηρῇ φωτῖαν εἰς τὴν μίαν. Διὰ τοῦτο καλῆτερον νὰ κοιμηθῆς χωρὶς νὰ δειπνήσῃς τὸ ἑσπέρας, παρὰ νὰ συκωθῆς τὸ πρωὶ χρεωμένος. Κέρδιζε ὅ,τι εἶναι δυνατόν νὰ κερδίξῃς, ἤξευρε δὲ νὰ διατηρῆς τὸ κέρδος σου. Αὐτὴ εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ λίθος, ἣτις δέλει μεταβάλλει τὸν μόλυβδόν σου εἰς χρυσόν. Ὅταν δὲ ἀποκτήσῃτε αὐτὴν τὴν λίθον, εἶναι βεβαίότατον ὅτι δὲν θέλετε παρμπονεθῆ πλέον διὰ τὴν σκληρότητα τῶν καιρῶν, καὶ διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ νὰ πληρώσετε τοὺς φόρους σας.

« Ἡ διδασκαλία αὕτη, φίλοι μου, εἶναι διδασκαλία τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς φρονήσεως. Ἀλλὰ μὴν ἐμπιστεύσθε τόσον πολὺ εἰς τὸ ἔργον σας, εἰς τὴν ὀλιγαρκείαν σας, καὶ εἰς τὴν οικονομίαν σας· εἶναι ἀληθὲς ὅτι ταῦτα εἶναι ἀξιόλογα πράγματα, ἀλλὰ δὲν δέλουν ἀποβῆ ὠφέλιμα εἰς ὑμᾶς χωρὶς τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. Ζητεῖτε λοιπὸν μὲ ταπεινώσιν τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ. Μὴ μένετε ἀδιάφοροι εἰς τὰς ἀνάγκας ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἀπήλαυσαν τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ· ἢ

δίδετε εἰς αὐτοὺς παρηγορίας καὶ βοηθήματα. Εὐθυμηθῆτε ὅτι καὶ ὁ Ἰῶβ ἦτον πτωχὸς καὶ μετὰ ταῦτα ἐγένετο πλούσιος.

» Διὰ νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου, θέλω σᾶς εἶπει, ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πείρας πληρύνει τις ἀκριβὰ τὸ μάθημα· ἀλλὰ, καθὼς λέγει ὁ γέρον Ῥικάρδος, εἰς αὐτὸ καὶ μόνον δύναται νὰ διδαχθῶσιν οἱ ἀπρόβλεπτοι (ἀσυλλόγιστοι), ἢ προσέτι πολὺ σπάνιον συμβαίνει τοῦτο· διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ἤμπορεῖ τις νὰ δώσῃ καλὴν συμβουλὴν, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ διδάξῃ καλὴν διαγωγὴν. Μ' ὅλα ταῦτα στοχασθῆτε, ὅτι δὲν ὑπάρχει μέσον νὰ ὠφελήσωμεν ἐκείνον, ὅστις δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀκούσῃ καλὴν συμβουλὴν· καὶ εἰ δὲν θέλετε νὰ ἀκούσετε τὸν ὀρθὸν λόγον, λέγει ἀκόμη ὁ γέρον Ῥικάρδος, θὰ σᾶς κτυπήσῃ οὗτος εἰς ὅλους τοὺς ἄρτους τῶν μελῶν σας.

Ὁ γέρον Ἀβραὰμ ἐτελείωσεν οὕτω τὴν διδασχὴν του· ὅσοι ἤκουσαν καὶ ἀπεδέχθησαν τοὺς λόγους αὐτοῦ, δὲν ἐβράδυναν μετ' ὀλίγον νὰ πράξουν τὸ ἐναντίον ἀπ' ὅ,τι ἐπροσδιώριζαν αἱ συμβουλαὶ καὶ τὰ γνωμικὰ του. Ἐνήργησαν καθὼς οἱ ἀκούοντες ἔνα λόγον ἀπὸ τοὺς συνήθεις· διότι ἅμα ἤρχισεν ἡ δημοπρασία ἠγόρασαν μὲ συναγωνισμὸν καὶ μὲ τρόπον πολὺ παράξενον.

Ἐπαρτήρησα ὅτι ὁ ἀγαθὸς γέρον εἶχεν ἐπιμελῶς μελετήσῃ τὸ ἡμερολόγιόν μου, καὶ εἶχε βάλει εἰς τάξιν ὅσα ἐγὼ εἶχον εἰπεῖ διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ διὰ τὴν οικονομίαν εἰς διάστημα δεκαπέντε

ἐτῶν. Αἱ συχναὶ παραπομπαί, τὰς ὁποίας ἔκαμνε εἰς ἐμὲ, ἤθελον ἀποβῆ ὀχληραὶ διὰ πάντα ἄλλον, ἀλλ' ἡ ἐδική μου κενοδοξία (ματαιότης) ἐκολλακεύθη Δαυμάσια, μ' ὅλον ὅτι ἤμην πολὺ βέβαιος, ὅτι οὐδὲ τὸ δέκατον τῆς ἀποδιδομένης εἰς ἐμὲ φρονήσεως, δὲν μὲ ἀνῆκε, καὶ ὅτι ἐγὼ συνέλεξα μόνον τινὰ γνωμικὰ ὄλων τῶν ἐποχῶν, καὶ ὄλων τῶν ἐθνῶν.

Ἐν τοσούτῳ ἐστοχάσθην καὶ ἐγὼ νὰ ὠφελῆθῶ ἐκ τῶν ὅσα ἤκουα νὰ λέγωνται, καὶ μ' ὅλον ὅτι εἶχα ἐπιθυμίαν κατ' ἀρχὰς ν' ἀγοράσω ῥοῦχον δι' ἐν νέον ἔνδυμα, ἀνεχώρησα μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ βαστάξω ἀκόμη μερικὸν καιρὸν τὸ παλαιόν. Ἐὰν δυνηθῆς, ἀναγνώστα, νὰ πράξῃς καὶ σὺ τὸ ἴδιον, θέλεις ὠφελῆθῃ καὶ σὺ ὅσον καὶ ἐγώ.

Ῥικάρδος Σαούνδεργς.

Ο ΥΙΟΣ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ (α)

Β'.

Ἐπὶ ὅταν οἱ χωροφύλακες συνέλαβον τὸν υἱὸν τῆς χήρας, καὶ τὸν μετέφερον εἰς Θήβας, τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα διὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἀποστολὴν αὐτοῦ, καὶ ἀμέσως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς ἀπεστάλη. Ὁ δυστυχὴς στρατεύσιμος ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο εἰς

τὸν εἰκοστὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐπομένως ἀπηλλαγμένος τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ στρατευσίμου, ἀλλ' αὐτὸς οὔτε τόλμην εἶχε νὰ παραστήσῃ τὰ δίκαιά του, οὔτε τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν ἐγνώριζε διὰ νὰ ἐξηγηθῇ καθαρῶς. Μ' ὅλον ὅτι καὶ ἀν' ἐγνώριζε νὰ ἐκθέσῃ κάλλιστα τὰ δικαιολογήματά του, τὰ ὅσα τοῦ Ἐπάρχου ἦσαν κλεισμένα διὰ τοῦ γραμματέως τῆς Δημαρχίας, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς αὐτὰ οἱ λόγοι τοῦ στρατευσίμου. Ἄς ἀκούσωμεν τὸν ἴδιον διηγούμενον τὰ διατρέξοντα μετὰ τὴν ἐκ Θηβῶν ἀναχώρησιν.

«Ὅταν (λέγει) μὲ ἐκίνησαν ἀπὸ τὰς Θήβας, καὶ ἔστρεψα τὰ βλέμματά μου πρὸς τὸ χωρίον, ἔλαβα εἰς σκέψιν τὴν δυστυχῆ κατάστασιν τῆς μητρὸς μου, ἡ ὁποία ἔμενε ἐπιφορτισμένη τόσα τέκνα ὅλα ἀνίκανα νὰ τῆς δώσωσι συνδρομὴν, ὅταν ἐσυλλογίσθην πόσῃ λύπῃ τῆς ἐπροξένησεν ἡ ἐδική μου ἀρπαγὴ, καὶ ὅταν ἐφανταζόμην ὅτι ἡ λύπη αὕτη ἤμπορεῖ νὰ τῆς ἀποβῆ ὀλεθρία εἰς τὴν υἱείαν της, ὅταν ὅλοι οἱ συλλογισμοὶ ἔτοι, ἐπερχόμενοι ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν φαντασίαν μου, τοσαύτη λύπη μ' ἐγρίευσεν, ὥστε τὰ δάκρυα κατέβαινον κρουνηδὸν εἰς τὰς παρειάς μου. Ἐγεννήθη ἀκολούθως τὸ αἶσθημα τῆς ἐδικήσεως κατὰ τοῦ αἰτίου τῆς δυστυχίας μου, τοῦ γραμματέως, τὸν ὁποῖον ὑπέπτευσα μετὰ πολλῆς πιθανότητος ἐκ τῶν ὅσα συνέβησαν περὶ τὴν σύλληψιν καὶ ἀποστολὴν μου. Τὰ δύο ταῦτα αἰσθήματα μοῦ ἐνέπνευσαν τὴν ἰδέαν τῆς δραπετεύσεως, καὶ ἔκαμα τὸ σχέδιον

ἵστανε νὰ πραγματοποιήσω αὐτὴν εἰς πρώτην παρυσιασθησομένην εὐκαιρίαν. Ἄμα κατορθώσω τοῦτο, ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω κατ' εὐθείαν νὰ φονεύσω τὸν Γραμματέα, καὶ νὰ ἐνωθῶ μὲ κἀνὸν ληστρικὸν ἀπόσπασμα.

Ἀπὸ τοιούτους διαλογισμοὺς ἐκυριεύομην, ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν, ὅπου ἔμελλε νὰ διανυκτερεύσωμεν. Ἐκεῖ εὗρομεν καὶ ἕτερον στρατεύσιμον διευθυνόμενον καὶ αὐτὸν εἰς Ἀθήνας. Τοῦτον δὲ ἠκολούθει ὁ πατήρ του μὲ σκοπὸν, ἂν κατορθώσῃ, νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ, ἄλλως νὰ τὸν προτρέψῃ νὰ διαμεῖνῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Μὲ τὸν νέον τοῦτον συνωμίλησα ἐκτεταμένα, ὡς ὁμοιοπαθῆ, καὶ ἐξήγησα καὶ τὸν σκοπὸν μου περὶ τῆς ἀποδράσεως, παρακινῶν αὐτὸν νὰ ἐνεργήσωμεν τοῦτο ἐκ συμφώνου ἀμφοτέρω ὁμοῦ. Ὁ νέος παρεδέχθη τὴν πρότασίν μου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον, ἂν ἐγκρίνῃ τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ πατήρ του. Ὅταν ἐγνωστοποιήσῃς τοῦτο εἰς τὸν πατέρα του, εὗτος ὄχι μόνον ἀπέτρεψε τὸν υἱὸν του, ἀλλ' ἐλθὼν κὴ εἰς ἐμέ, — Ἐμαθον παιδί μου (μὲ εἶπεν), ὅσα ἐκοινοποίησας εἰς τὸν υἱὸν μου. Συνωμολογῶ ὅτι ἀδικήθης ἀπὸ τὸν Γραμματέα, ἀλλὰ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ προλάβωμεν ἡμεῖς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κάμωμεν μόνοι μας τὴν ἐκδίκησιν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, πράττων τοιούτον φόνον, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ συλληφθῆς, καὶ ὁ νόμος τιμωρεῖς τοὺς φονεῖς μὲ θάνατον. Ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν μητέρα σου λυπήσῃς· διότι δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἦσαι ὠφέλιμος εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν δυστυχίαν της· ἀλλὰ

δραπετεύσας, καὶ ἐνωθεῖς μὲ τοὺς ληστὰς, νομίζεις ὅτι θέλεις δυνηθῆ νὰ τὴν ὠφελήσῃς, καὶ νὰ βελτιώσῃς τὴν κατάστασιν αὐτῆς; Ἐξ ἐναντίας θέλεις δώσει ἀφορμὴν νὰ ἐνεργηθῶσι καταδιώξεις κατ' αὐτῆς ἴσως κινδυνεύσῃ καὶ ἡ ἰδία. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν κινδυνεύσῃ, μεταφερομένη ὅμως κὴ ἀνακρινομένη, δὲν θέλει ἔχει καιρὸν νὰ ἐργασθῇ διὰ τὰ τέκνα της. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι τὸ σχέδιον τῆς δραπετεύσεως δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποβῇ ὠφέλιμον εἰς τὴν μητέρα σου, ἐν ᾧ εἰς ἐσὲ εἶναι καστρεπτικόν. Ὅταν ἐνωθῆς μὲ ληστρικὸν σῶμα, δὲν ἠμπορεῖς πλέον νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν κοινωσίαν. Θὰ καταδιώκεσαι αἰωνίως ἕως οὗ φονευθῆς, ἢ συλληφθῆς καὶ ὑποβληθῆς εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν νόμων. Ἐγὼ λοιπὸν σὲ συμβουλεύω καλῆτερον νὰ ὑπομείνῃς, παρὰ νὰ ἐκπέσῃς εἰς τὰς προεκτεθέντας κινδύνους. Τέσσαρα ἔτη θέλουν παρέλθει ὀλίγη ὄρα, καὶ τελειόνουν τὸ χρέος τοῦτο ἐπανέρχεσαι εἰς τὴν πατρικὴν σου οἰκίαν, καὶ δύνασαι νὰ ὠφελήσῃς τὴν μητέρα καὶ τὰ ἀδελφιά σου. Εἰς δὲ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας σου, ὁ Θεὸς, ὅστις εἶναι ὁ πατήρ τῶν ὀρφανῶν, θέλει τοὺς οἰκονομήσει, ἐνόσω ἐσὺ δὲν θέλεις εἶσθαι εἰς κατάστασιν νὰ τοὺς συνδράμῃς.»

Οἱ λόγοι τοῦ γέροντος ἔκαμαν ἰκανὴν ἐντύπωσιν εἰς ἐμέ, καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπακούσω εἰς τὰς συμβουλὰς του. Ἡ μετὰ τοῦ υἱοῦ του συνοδία μ' ἀφῆρσε πολὺ μέρος τῆς κυριεύσεως με λύπης, καὶ ἤρχισα νὰ παρηγοροῦμαι καὶ νὰ σκέπτομαι περὶ τοῦ μέλλοντός μου. Ὅταν μετέβην εἰς Ἀ-

θήνας ἐγὼ κατετάχθην ἀμέσως εἰς τὸν στρατὸν, ἐνεδύθην τὴν στρατιωτικὴν στολὴν, καὶ ἤρχισα τὸ γυμνάσιον, ὁ συνοδοιπόρος μὲ ὅμως ἔμεινε τινὰς ἡμέρας μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀντικαταστάσεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀντικαταστάται ἐζήτουν πολλὰ χρήματα, τὰ ὅποια ὁ γέροντος δὲν εἶχε, καὶ νὰ δανευσθῆ δὲν ἦτον εὐκόλον, ἢ ἔπρεπε νὰ δώσῃ τοσοῦτον ὑπέρογκον τόκον, ὥστε τὸ κεφάλαιον νὰ διπλασιασθῆ εἰς τὴν τετραετίαν, ὁ συνοδοιπόρος μου ἀπεφάσισε νὰ καταταχθῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν στρατόν. Πολλὴν εὐχαρίστησιν αἰσθάνθη, διότι ἔμελλον νὰ συναναστρέφωμαι τὸν φίλον μου τοῦτον τόσον ἢ ὁμοίους τῶν παθημάτων συνδέει τοὺς πάσχοντας! καὶ ὁ νέος ἠσθάνετο τὴν αὐτὴν ἠδονὴν νὰ εὐρισκώμεθα μαζὶ, καὶ κατὰ καλὴν τύχην ἐτοποθετήθημεν εἰς τὸν αὐτὸν λόχον ἀμφότεροι.

Ὁ σύντροφός μου, ὅστις ὠνομάζετο Γεώργιος, ἐγνώριζε γράμματα· ἐζήτησα λοιπὸν νὰ διδάξῃ καὶ εἰς ἐμὲ ὅ,τι ἤξευρεν. Ἀμα λοιπὸν ἐτελείονεν ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν, ἐνησχολούμεθα εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἔμαθον ὅσα αὐτὸς ἐγνώριζε. Μετὰ τοῦτο οἱ δύο ὁμοῦ συνεμελετοῦσαμεν ὅσα ἐγνώριζαμεν, καὶ ἐπειδὴ ὁ Γεώργιος εἶχε χεῖράματα, ἠγγόρασε βιβλία τινὰ, εἰς τὰ ὅποια ἐνησχολούμεθα καὶ κατεγινόμεθα καὶ εἰς γραφὴν, ὥστε τὸ πρῶτον γράμμα πρὸς τὴν μητέρα μου τὸ ἔγραψα μόνος μου. Ἐχοντες τὴν εἰς τὴν σπουδὴν προσήλωσιν, ἀπεφεύγομεν τὰς διασκεδάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐδίδαντο οἱ λοιποὶ συστρατιῶται, καὶ ποτὲ δὲν ὑπεπέσαμεν εἰς καμμίαν ἀξιόποιον πρά-

ξιν, διὰ τοῦτο οὐδ' ἐτιμωρήθημεν ποτέ. Ἐπροφυλαττόμεθα δὲ ἀπὸ πάσαν αἰτίαν, κάμνοντες προσεκτικὸν ὁ εἰς τὸν ἕτερον εἰς παρουσιαζομένην τινὰ περίστασιν, καθ' ἣν ἦτο δυνατόν νὰ παρασυρθῆ κανεὶς ἐξ ἡμῶν. Ἡ διαγωγὴ μας εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ὁ ἀποδοθεὶς εἰς ἡμᾶς ἔπαινος μᾶς ἔκαμε πολὺ πλέον προσεκτικωτέρους εἰς τὴν διαγωγὴν ἡμῶν.

Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ λόχου μας εὐχαριστημένος καθ' ὑπερβολὴν ἀπὸ τὴν διαγωγὴν ἡμῶν, μᾶς εὐκόλυσε πολλάκις διὰ νὰ λαμβάνωμεν καιρὸν νὰ διδασκώμεθα, καὶ τελευταῖον ἐκ τῶν χρημάτων, τὰ ὅποια κατὰ καιρὸν ἐλάμβανεν ὁ φίλος μου, ἐμισθώσαμεν διδάσκαλον, καὶ ἠκολουθήσαμεν τακτικῶς τὴν σπουδὴν μας, ὥστε μετὰ δύο ἔτη εἴμεθα ἱκανῶς γυμνασμένοι εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν κτλ. Τοσοῦτον δὲ ἱκανοὶ ἐθεωρήθημεν, ὥστε πολλάκις μᾶς προσελάμβανον βοηθοὺς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ τάγματος. Ὅταν ὁ καιρὸς τῆς ὑπηρεσίας μας ἐτελείωσεν, μ' ὄλον ὅτι μᾶς ἐγεῖναν προτάσεις, εἰς ἐξακολουθήσωμεν τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ὅτι δέλομεν ταχέως παραβιασθῆ, ἡμεῖς δὲν παρεδέχθημεν, ἀλλ' ἀνεχωρήσαμεν ἀμφότεροι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὅταν δὲ ἐφθάσαμεν εἰς ἓν μέρος, ὅπου ἔμελλε πλέον νὰ χωρισθῶμεν, διὰ νὰ μεταβῆ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, ἐνηγκαλίσθημεν ἀδελφικῶς μὲ τὸν φίλον μου, καὶ πολλὴν ὥραν ἐμένομεν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἐν σιωπῇ ἠδ' ἀκρῶντες. Τελευταῖον ἀπεχωρίσθημεν καὶ ἔλα-

βεν ἕκαστος τὸν δρόμον του, ἀποτείνοντες φιλικὰ βλέμματα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἕτερον διὰ πολλὴν ἔτι ᾧραν, καὶ ἔχοντες ἀμφοτέρω συμπαθείας δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. (ἀκολουθεῖ).

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ.

Καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ἰδιοκτήτης, ἔχουν ἀπαράιτητον ἀνάγκην νὰ ἔχωσιν ἐν γεωργικὸν ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀναπολῆ συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην των τί πρέπει νὰ πράξωσιν εἰς τὸ διάστημα ἑκάστου μηνός. Εἰς τὰ γεωργικὰ ἢ ἐργασία πρέπει νὰ γίνεταί εἰς ἀρμόδιον καιρὸν, ἄλλως δὲν ἐπιτυγχάνει. Εἶναι λοιπὸν ὠφέλιμον νὰ ὑπάρχη καταγεγραμμένον καὶ εἰς πίνακα τί πρέπει νὰ πράξῃ τις εἰς ἑκάστην ἐποχὴν· καὶ τοῦτο ἐρχόμεθα νὰ ἐκθέσωμεν κατωτέρω.

Ἰανουάριος.

Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ὀλίγη ἐργασία συνήθως γίνεται εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ τοὺς πλεονάζοντας κακοὺς καιροὺς, μ' ὅλον τοῦτο, ὅταν ὑπάρχουν ἡμέραι καλαὶ, ἐξακολουθοῦν νὰ φυτεύουν δένδρα εἰς τόπον στεγνόν, κλαδεύουν, ἢ καθαρίζουν τὰ ὀποροφόρα καὶ τὰ κλήματα, μεταφέρουν κοπρίαν εἰς τοὺς ἀγροὺς, κάμνουν ὀργώματα καὶ σκάψιμον. Ἐὰν ὁ καιρὸς ἐξακολουθῇ νὰ ᾔναι διαρκῶς καλὸς, σπέρνουν κουκίαν καὶ πίσσα, μετακομίζουν ξύλα, φέρουν παλούκια,

κατασκευάζουν φράκτας, ἢ διορθώνουν τὰς παλαιάς. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερὸς, ὁ γεωργὸς ἐνασχολεῖται εἰς τὴν κατοικίαν του εἰς τὸ νὰ πλέκῃ καλάθια, καλαμωτὰ, ἐπισκευάζει καὶ προετοιμάζει τὰ γεωργικὰ του ἐργαλεῖα, ἀκονίζει τὰ κοπτερά του, καὶ ἐν γένει κάμνει ἔτοιμα ὅλα τὰ ἐργαλεῖα, ὅσων θέλει λάβει ἀνάγκην.

Ὁ κηπουρὸς σκάπτει καὶ κοπρίζει ὅσα μέρη προετοιμάζει διὰ νέαν φυτείαν, σπέρνει τὸν σπὸρον τοῦ καπνοῦ, τοῦ κρομμυδίου καὶ ἄλλων διαφόρων λαχανικῶν εἰς τόπον προσήλιον καὶ προφυλαγμένον ἀπὸ ψυχροὺς ἀνέμους, μεταφυτεύει ἀγκυράρας καὶ ἄλλα ἀειθαλῆ φυτὰ, ἂν ὁ καιρὸς φαίνεται διαρκῶς καλός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φυτεύουν καὶ ὅσα κρομμύδια καὶ ῥίζας διαφόρων ἀνθέων δὲν ἐπρόλαβον νὰ φυτεύσουν τοὺς προλαβόντας μῆνας.

Ὅσον τοῦ γεωργοῦ αἱ ἐργασίαι εἶναι ὀλίγαι, τόσον τοῦ ποιμένος εἶναι βαρεῖαι καὶ πολλαί. Συνήθως τὸν μῆνα τοῦτον γίνεται ἡ γέννα τῶν προβάτων καὶ γιδιῶν· καὶ ὁ ποιμὴν χρεωστεῖ νὰ εὐρίσκειται διαρκῶς εἰς τὸ ποίμνιον, νὰ φέρῃ τὰ νεογέννητα νὰ βυζάνεν τὰς μητέρας των, νὰ φυλάττῃ τὰ ἀρνία εἰς τόπον ζεθὸν ἢ προφυλαγμένον ἀπὸ ψυχρὸν ἄνεμον, καὶ νὰ ἔχη φυλαγμένον καλὸν λειβάδι, νὰ φέρῃ εἰς βοσκὴν τὰς προβατίνας, ἢ νὰ ὀδηγῇ καὶ συνάζῃ τὰ ἀρνία εἰς τόπον προσήλιον.

Φεβρουάριος.

Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ὁ γεωργὸς ὑπαρχοῦ-

σης καλοκαιρίας φυτεύει δένδρα, εξακολουθεῖ τὸ κόπρισμα τῶν ἀγρῶν, καὶ κάμνει ὀργώματα, εξακολουθεῖ ὅλας τὰς ἐργασίας, ὅσας δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ κατὰ τὸν Ἰανουάριον, κόπτει τοὺς περιττοὺς κλώνους τῶν καρποφόρων δένδρων, καὶ τὰς κορυφὰς τῶν κλώνων ὅσαι ἐξηπλώθησαν ὑπερμέτρως. Βάζει τὰ παλούκια καὶ στηρίγματα εἰς τὰ νεοφυτευμένα καὶ ἀδύνατα δένδρα· κόπτει τὰ κλωνάρια, ὅσα θέλει μεταχειρισθῆ ὡς κεντρώματα διὰ τὸν ἐπόμενον μῆνα· ἐξοὶδιὰ νὰ μὴν βλαφθῶσι ταῦτα, τὰ ἐμπήγει εἰς τὴν γῆν, εἰς μέρος προφυλλαγμένον καὶ ἀπὸ τὴν ξηρασίαν καὶ ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν τὴν ὑπερβολικὴν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς τούτου, εἰάν ὁ καιρὸς ἦναι καλὸς, κλαδεύει, καὶ ἀρχηνᾶ καὶ τὸ σκάψιμον τῶν ἀμπέλων. Σπέρνει ὄψιμοσίτον, τριφύλλι, πατάτας, ρόβην, βίκον καὶ ἄλλα ὅμοια. Ἐάν γένη ζέστη, καὶ τὰ σιτάρια ἀυξήσουν ὑπερβολικὰ, ἢ βάλλει πρόβατα καὶ τὰ βόσκουν, ἢ τὰ κόπτει μὲ τὸ δραπάνι. Ὁ κηπουρὸς ἐξακολουθεῖ καὶ αὐτὸς ὅσας ἐργασίας δὲν ἀπετελείωσε τὸν προλαβόντα μῆνα, καὶ εἰς ἡμέρας καλὰς σπέρνει τοὺς σπόρους τῶν καλοκαιρινῶν λαχανικῶν, ὡς σπανάκια, σέλινα, μακεδονίσι, μαρούλια κτλ. φυτεύει ἀκόμη σκόρδα καὶ κρομμύδια· κάμνει πρῶϊμα φυτόρια διὰ μελιτζάνας, τομάτας, πράσον, λάχανον κτλ. καὶ προετοιμάζει τὸν τόπον διὰ τὰς κολοκυθιάς, καὶ ἀγγουριάς, τῶν ὁποίων τὸν σπόρον βάλλει ἤδη εἰς τὴν κοπρίαν διὰ νὰ κεντήσῃ· φυτεύει τοὺς βολ-

βοὺς τῶν ἀνθῶν του, καὶ καθαρίζει ἀπὸ τοὺς ξηροὺς κλώνους τὰ ἀειθαλῆ φυτὰ, ὡς λαβάντα, δενδρολίβανον καὶ τὰ λοιπὰ.

Τοῦ ποιμένος ὀλιγοσεύει ἡ μεγάλη φροντίς, καθ' ὅσον ὁ καιρὸς καλοσυνεύει, καὶ τὰ ἀρνία προχωροῦν εἰς τὴν ἡλικίαν. Ἡ μεγαλητέρα φροντίς εἶναι νὰ ὀδηγῇ τὰ ποίμνια εἰς καλὰς βοσκὰς, καὶ νὰ τὰ προφυλάττῃ εἰς περίστασιν κακοκαιρίας.

Μάρτιος.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ γεωργοῦ ἀυξάνουν κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον· διότι καὶ ἡ ἡμέρα ἀυξάνει, καὶ ὁ ἥλιος ζεσταίνει. Τὸ ὄργωμα εἶναι ἤδη τὸ κυριώτερον ἔργον αὐτοῦ· ἀποτελεῖ ἡ τὴν φυτεῖαν τῶν δένδρων, τὸ κλάδευμα καὶ τὸ σκάψιμον τῶν ἀμπέλων, καὶ τὴν σπορὰν τοῦ ὄψιμοσίτου, τριφυλλίου, πατάτας βίκων, ροβυθίων κτλ. Παύει πλέον τὸ κλάδευμα τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, καὶ τὸ κόψιμον τῆς ξυλικῆς ἄρχεται ἤδη ἢ ἐγκέντρισις. Ἀποτελεῖ ὅσας ἐργασίας δὲν ἐπρόφθασε τὸν παρελθόντα μῆνα.

Ὁ κηπουρὸς κάμει καὶ ἄλλους νέους φυτῶνας διὰ τὰ καλοκαιρινὰ λαχανικὰ, φυτεύει εἰς τὸν τόπον τὰς κολοκυθιάς καὶ ἀγγουριάς, καθαρίζει, σκάπτει καὶ παραχόνει τὰς ἀγκυνάρας καὶ μεταφυτεύει ἄλλοῦ τὰς παραφυάδας, σπείρει δεῦτερον σπανάκια, μαρούλια καὶ ἄλλα ὅμοια· ἀποτελεῖ ὅλας, ὅσας ἐργασίας δὲν ἐτελείωσε τὸν προλαβόντα μῆνα, ἀλλ' ἢ κυριώτερα ἐργασία του συνίσταται εἰς τὸ νὰ σκάψῃ τὰς

γαίας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προετοιμάσῃ διὰ τὰς φυτείας τῶν λαχανικῶν.

Ὁ ποιμὴν δὲν ἔχει πλέον φροντίδας, μάλιστα ἐν μέρει ἀρχηνᾶ νὰ ἔχῃ ὠφελείας· ἡ μόνη φροντίς του εἶναι νὰ προμηθεύῃ καλὴν καὶ ἀφθονον βοσκὴν εἰς τὰ ποιμνιά του.

Ἀπρίλιος.

Ὁ γεωργὸς εἶναι πλέον εἰς πλήρη ἐνέργειαν, διβολίζει ὅλα τὰ ὀργώματα, ἀποσπέρνει ὅσα εἶχεν ἀρχίσει τὸν Μάρτιον, σπέρνει τὸ μπουστάνι του, τὸ βαμβάκι του, τὸ σουσάμι τε, τὸ πρῶιμον ἀραβόσιτον, τὰ φασούλια κτλ. βλαστολογεῖ τὸ ἀμπέλι του, ἐξακολουθεῖ νὰ κεντρόνη τὰ ὀψιμώτερα ὀπωροφόρα. Ἐὰν συμβῇ ἀνομβρία καὶ ζέστη, ποτίζει τὰ νεοφυτευμένα δένδρα καὶ φυτὰ ἀνοίγει τὸν σπόρον τοῦ κουκουλίου καὶ ἐνασχολεῖται εἰς τὴν φυτεῖαν τοῦ καπνοῦ.

Ὁ κηπουρὸς ἐξακολουθεῖ τὴν σπορὰν τῶν διαφόρων λαχανικῶν, τὴν μεταφύτευσιν τῶν πρῶιμων μαρουλιῶν, σελίνων καὶ ἄλλων ὁμοίων· βοτανίζει τὰ ἤδη σπαρμένα, καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη, τὰ ποτίζει τὸ πρῶι μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ἐξακολουθεῖ τὸ σκάψιμον καὶ τὸ τζάπισμα, προετοιμάζων τὸν τόπον διὰ τὴν μεταφύτευσιν τῶν λαχανικῶν.

Ὁ ποιμὴν εἶναι ἤδη εἰς τὴν εὐτυχίαν του πωλεῖ τὰ ἀρσενικὰ ἀρνία του, χωρίζει τὰ ἐπίλοιπα ἀπὸ τὰς μητέρας των, καὶ ἀρχηνᾶ τὴν τυροκομίαν.

Μάϊος.

Ὁλος οὗτος ὁ μῆνας χρησιμεύει εἰς τὴν σπορὰν τοῦ ποτιστικοῦ ἀραβόσιτου καὶ τῶν φασουλίων, ὅπου δὲ δὲν καλλιεργεῖται τοιοῦτον, γίνονται ὀργώματα διὰ τὴν μέλλουσαν σπορὰν τοῦ σίτου. Σκαλίζουν τὰ ἀμπέλια, πιάνουν τοὺς γονοὺς τῶν μελισσίων· εὐνουχίζουν τὰ δαμάλια καὶ πωλάρια, καθαρίζουν τὰ ὀπωροφόρα ἀπὸ τὰς κάμπας, καὶ φροντίζουν διὰ νὰ πηδηθῶσιν αἱ φοράδες καὶ ἀγελάδες των· κόπτουν τὰ τριφύλλια καὶ τὰ λειβάδια, καὶ κεντρόνουν εἰς τὸ μάτι ὅλα τὰ ὀπωροφόρα καὶ τὰς συκαμινέας. Ἐξακολουθοῦν τὴν φυτεῖαν τοῦ καπνοῦ, καὶ κόπτουν τὰ φύλλα τῶν συκαμινεῶν διὰ τὴν τροφήν τῶν μεταξοσκωλήκων.

Ὁ κηπουρὸς ἐξακολουθεῖ ἀκόμη τὸ σπάρσιμον τινῶν ὀψίμων λαχανικῶν· τὸ βοτάνισμα, τὸ σκάλισμα, τὸ πότισμα καὶ τὸ μεταφύτευμα εἶναι αἱ κυριώτεραι αὐτοῦ ἐργασίαι, φυτεύει εἰς τὸν τόπον κολοκυθιάς ὀψίμους καὶ ἀγγουριάς, ὁμοίως καὶ φασούλια καὶ ἄλλα.

Ὁ ποιμὴν κουρεύει τὰ ποιμνιά του καὶ ἐνασχολεῖται εἰς τὴν τυροποιίαν καὶ βουτυροποιίαν, καὶ εὐνουχίζει τὰ κριάρια καὶ τοὺς τράγους, ὅσα δὲν εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ποιμνίου του.

Ἰούνιος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς τούτου ἐξακολουθοῦν ἀκόμη τὴν σπορὰν τῶν ὀψίμων, ὅσα δὲν ἐπρόλαβον νὰ σπείρωσι τὸν παρελθόντα μῆνα.

Ἐμβαίνουν εἰς τὸ ἔρος τῆς κριθῆς, τοῦ σίτου καὶ ὄλων τῶν πρώμων· εὐγάζουν τὸ λινάρι, τὴν ῥόβην, τὰ ῥεβύθια καὶ τὰ ὄμοια, σκαλίζουν τὰ πρώϊμα σπαρμένα ἀραβόσιτα, μπιστάνια, βαμβάκια κτλ. Ποτίζουν ὅσα ἔχουν ἀνάγκην ποτίσματος, καὶ μεταφέρουν εἰς τὰ ἀλώνια τοὺς φερισμένους καρπούς· κόπτουν δευτέραν φοράν τὰ τριφύλλια, καὶ ὅσοι ἀποτελεῖόνουν τὰς ἐργασίας ταύτας, ἐμβαίνουν καὶ εἰς τὸ ἀλώνισμα. Ἐξακολουθοῦν νὰ κεντρόνουν εἰς τὸ μάτι, νὰ συνάζουν τοὺς γονοὺς τῶν μελλισίων, ἀρχηνοῦν νὰ συνάζουν καὶ τὰ κάτω φύλλα τῶν πρώμων καπνῶν, τελειώνει ἡ τροφή τῶν μεταξοσκωλήκων καὶ εὐγάζουν κουκούλια μετάξι.

Ὁ κηπουρὸς ἐνασχολεῖται ἀδιακόπως εἰς σκαλίσματα βοτανίσματα καὶ ποτίσματα· φυτεύει καὶ ὅσα εἶδη λαχανικῶν δὲν ἐπρόφθασε νὰ φαστεύσῃ τὸν περασμένον μῆνα· σπέρνει ὅσα λαχανικὰ θέλει νὰ μεταφυτεύσῃ ὄψιμα, συνάζει τοὺς σπόρους, ὅσοι ἔγειναν, εὐγάζει τὰ σκόρδα καὶ τὰ κρομύδια ἀπὸ τὴν γῆν· χωρίζουν ὅσα κουκεκιά καὶ λοιπὰ θεὰ μέινουν διὰ σπόρον, καὶ τὰ συνάζουν ἅμα γένουν καλά.

Ὁ ποιμὴν ἐξακολουθεῖ τὰς αὐτὰς ἐργασίας του εἰς τυροποιίαν καὶ βουτυροποιίαν, καὶ κούρευει τὰ ἀρνιά του.

Ἰ ο ὕ λ ι ο ς.

Δύω κυριώτερα ἔργα ἔχει ὁ Γεωργὸς κατὰ τοῦτον τὸν μῆνα τὸ ἀλώνισμα καὶ τὸ πότισμα τῆς ὄψιμιᾶς, ὅπου ὑπάρχουν ὕδατα· κόπτουν

τρίτην φοράν τὰ τριφύλλια, κεντρόνουν ἀκόμη εἰς τὸ μάτι, καὶ ἀρχηνοῦν νὰ συνάζουν τὰ κάτω φύλλα τοῦ καπνοῦ· τελειώνει τὸ γόνευμα τῶν μελισσίων, καὶ κουρεύουν ἀκινδύνως τὰ δυνατὰ μελίτσια, περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ ἀρχηνᾶ ὁ τρύγος τῶν σταφιδῶν.

Ὁ κηπουρὸς ἐξακολουθεῖ τὸ βοτάνισμα, τὸ σκαλίσμα καὶ τὸ πότισμα, καὶ σπέρνει ἐκ νέου ὅσα σαλατικά καὶ ὄψιμα λαχανικὰ δὲν ἐφύτρωσαν καλά· συνάζει τοὺς σπόρους, ὅσοι ἐψώμωσαν· σπέρνει ῥεπάνια, σπανάκια καὶ ἄλλα ὄμοια διὰ τὸ φθινόπωρον.

Ὁ ποιμὴν ἀπολύει τοὺς κριοὺς καὶ τοὺς τράγους εἰς τὰ ποιμνιά του διὰ τὴν γονιμοποίησιν αὐτῶν.

Α ὕ γ ο υ σ τ ο ς.

Ἐξακολουθεῖ τὸ ἀλώνισμα· ὁμοίως καὶ τὸ πότισμα, ἐὰν δὲν πιάσουν βροχαί· βάζουν τὰ λινάρια καὶ κανάβια εἰς τὰ λινοβρόχια. Ὄταν τελειώσῃ ὁ γεωργὸς τὰς κατεπειγούσας ἐργασίας του, κόπτει καὶ μετακομίζει ξύλα τῆς φωτιᾶς εἰς τὴν οἰκίαν του, κόπτει τετάρτην φοράν τὸ τριφύλλι του· ἀρχηνᾶ νὰ μαζῶνῃ φασούλια, καὶ ἀραβόσιτα, ὅσα ἐσπάρησαν πρώϊμα· μετὰ τὰς πρώτας βροχὰς ὀργώνει, ἢ γυρίζει τὰ ὀργώματά του, συνάζει καὶ τοὺς καπνοὺς του. Ὁ Μῆν αὗτος εἶναι ἡ εὐτυχεστέρα ἐποχὴ τοῦ γεωργοῦ· τοὺς πρώτους καρπούς του τοὺς ἐσυγκόμισεν ἤδη, τοὺς ὄψιμους δύναται νὰ τοὺς ἐκτιμήσῃ, πόσον θέλουν εἶναι ἄφθογοι, ὅλα τὰ ὀπωρικά εἶναι εἰς τὴν ἀκ-

μήν των, και ἔχει ὁ γεωργὸς πολυειδεῖς ἀπολαύσεις. ὡς ἀπολαύσει ὁ γεωργὸς ἴνα ἴδῃ ὅτι εἶναι

Ὁ κηπουρὸς ἐξακολουθεῖ βοτανίσματα, σκαλίσματα καὶ ποτίσματα, συναρίζει τοὺς σπόρους τῶν λαχανικῶν, ὅσοι ἐψώμασαν σπέρνει δαυκιά, ρεπάνια, κοκκινογούλια καὶ ἄλλα ὅμοια διὰ τὸν χειμῶνα, ὁμοίως σπανάκια καὶ ὀλίγα σαλατικά διὰ τὸ φθινόπωρον.

Ὁ ποιμὴν δὲν ἔχει ἄλλην ἐργασίαν, εἰμὴ νὰ ὀδηγῇ τὰ ποιμνία του εἰς καλὰς βοσκάς.

Σεπτέμβριος.

Τὸν μῆνα τοῦτον ὁ γεωργὸς πρέπει νὰ ἐργασθῇ εἰς ὀργώματα, ἢ γυρίσματα ὀργωμάτων διὰ τὴν μέλλουσαν σπορὰν τοῦ σίτου συναρίζει τοὺς ὀψίμους καρπούς του, βαμβάκια, σησάμια, ἀραβοσίτα καὶ τὰ ὅμοια· διορθώνει τὰς φράκτας, καὶ καθαρίζει τὰς σοῦδας, ὅπου εἶναι ἀνάγκη· καὶ ὅταν δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ ἄλλας ἐργασίας, κόπτει καὶ φέρει ξύλα εἰς τὴν κατοικίαν του· περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ ἐμβαίνουν εἰς τὸν τρύγον.

Ὁ κηπουρὸς ποτίζει, ὅταν εἶναι ξηρασία, σκαλίζει καὶ βοτανίζει, ὅπου εἶναι ἀνάγκη· σκάπτει τὸν τόπον, ὅστις ἔμεινε κενὸς ἀπὸ ἄλλα λαχανικά, καὶ κοπρίζει ὅπου εἶναι ἀνάγκη.

Ὀκτώβριος.

Ὁ τρύγος εἶναι ἤδη εἰς τὴν ἀκμὴν του. Ἐξακολουθοῦν τὴν σὺναξιν τῶν ἀραβοσίτων, ὅπου ἀκόμῃ δὲν ἐτελείωσε· κάμνουν ἀρχὴν τῆς σπορᾶς τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς κτλ. καθαρίζουν τὰ ξεράδια ἀπὸ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, καὶ κόπτουν τὰς

κορυφὰς τῶν κλώνων, ὅσοι ἐμάκρυναν πέρα τοῦ δέντος, ὁμοίως κόπτουν καὶ τοὺς κλώνους, ὅσοι γεννῶνται εἰς τὸν κορμὸν· συναίζουν τὰ παλούκια ἀπὸ τὰς ἀμπέλους, καὶ τὰ τοποθετοῦν εἰς μέγῃ ἀσφαλῆ διὰ προφύλαξιν· δουλεύουν τὰ λινάρια καὶ κανάβια· περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ ἀρχηνοῦν τὴν μεταφύτευσιν τῶν δένδρων ἢ τοῦλάχιστον ἀνοίγουν τοὺς λάκκους ὅπου μέλλουν νὰ τὰ φυτεύσουν· διορθοῦν τὰς φράκτας, καὶ καθαρίζουν τὰς σοῦδας τῶν περιβολίων. Ταμπακιάζουν τὸν καπνὸν καὶ τὸν κάμνουν ἑτοιμὸν διὰ πώλησιν.

Ὁ κηπουρὸς ἔχει ἤδη γεμάτον τὸ περιδῶλι του ἀπόχειμωνιά τικα λαχανικά· κοπρίζει καὶ σκάπτει ὅσον τόπον θέλει νὰ φυτεύσῃ σκόρδα καὶ κρομμύδια πρώιμα· ἀποτελεῖ ὅσας ἐργασίας ἄφησεν ἀτελεῖς τὸν παρελθόντα μῆνα· σπέρνει πρώιμα κουκκιά· μεταφυτεύει ἀγκυνάρας κτλ.

Ὁ ποιμὴν φροντίζει διὰ χειμαδιά, καὶ προετοιμάζει τὰς καλύβας, καὶ τὰ μαυδριά του.

Νοέμβριος.

Τελεῖ ὁ γεωργὸς τὴν σπαρμωδιὰν τῶν πρώιμων καρπῶν· φυτεύει δένδρα· ἐξακολουθεῖ τὴν καθάρισιν τῶν ὀπωροφόρων· καὶ ἀποτελεῖ ὅτι ἔμεινε ἀτελεῖς κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα· ἐξακολουθεῖ νὰ διορθῶν τὰς φράκτας του, καὶ τὰ χανδάκια· καὶ ἀρχηνᾶ νὰ περιποιῆται τὰ ζωντανά του μὲ πλειοτέραν τροφήν.

Ὁ κηπουρὸς δὲν ἔχει ἄλλας ἐργασίας τὸν μῆνα τοῦτον, εἰμὴ νὰ φυτεύσῃ σκόρδα, κρομμύδια, ἀγκυνάρας κτλ. ὅσα ἔμειναν ἀτελείωτα κατὰ τὸν

προλαβόντα μῆνα· σπέρνει ἀκόμη κουκκιά· βάλ-
λει εἰς τὴν ἄμμον, ἢ χῶμα, ὅλους τοὺς σπόρους
τῶν δένδρων, ὅσους θέλει νὰ φυτεύσῃ τὴν ἐρχο-
μένην ἀνοιξίν· κοπρίζει καὶ σκάπτει ὅσα κενὰ μέρη
τοῦ κήπου του μένου ἀκαλλιέργητα.

Ὁ ποιμὴν ἐμβαίνει εἰς τὴν φρουτίδα τῶν ἀρ-
νίων ὅπου εἶναι πρῶτος ἢ γέννα, καὶ εἰς τὴν
διαίρεσιν τῶν κοπαδιῶν, εἰς στέρφα, ἐγγαστρο-
μένα, καὶ γεννημένα.

Δεκέμβριος.

Εἰς τὸν μῆνα τοῦτον ὁ γεωργὸς ἀπολαμβάνει
τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων του· διότι ὁ καιρὸς
δὲν συγχωρεῖ συνήθως νὰ γίνωνται ἐργασίαι εἰς
τοὺς ἀγρούς· διορθώνει τὰ ἐργαλεῖά του, πλέκει
κοφίνια, σουβλυρύνει παλούκια· καὶ τελευταῖον
σφάζει τὸν χοῖρόν του καὶ πίνει ἐν ἀνέσει τὸν
οἶνον του εἰς τὸ πλάγι τῆς φωτιᾶς του, τραγου-
δῶν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν πρὸς διασκέδασιν.

Ἄλλ' ὁ ποιμὴν εὐρίσκεται εἰς ὅλως ἀντίθετον
κατάστασιν· αἱ γεννήσεις τῶν ἀρνίων γίνονται
συχνότεραι, καὶ τὰ κρῦα δυνατώτερα καὶ διαρκέ-
στερα· ὥστε ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι
δὲν ἐφρόντισαν ἀπὸ καιρὸν νὰ ἔχουν λειθάδια φυ-
λαγμένα διὰ τὰς γεννημένας προβατίνας, καὶ
μανδριά καλὰ διὰ τὰ νεογέννητα ἀρνία.

Ἐραυζόμεθα ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸν Μηνύτορα
(Ἐφημερίδα Γαλλικὴν) τὰ ἀκόλουθα.

Πῶς δύναται τις ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς μύ-
κητας (μανιτάρια) τὴν φαρμακερὰν
ιδιότητα αὐτῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκτεθεν πολλάκις ὑπὸ διαφό-
ρους μορφὰς ἔλαβε πρὸ ὀλίγου τὴν λύσιν του.

Ἦτο γνωστὸν ὅτι τὸ φαρμακερὸν στοιχεῖον τῶν
μανιταρίων εἶναι πολὺ εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ
ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν ἀρκτικῶν μερῶν διὰ τινων ἰδι-
αιτέρων προπαρασκευῶν ἀφαιροῦν πᾶσαν φαρμα-
κερὰν ιδιότητα, ὥστε δύνανται νὰ τρέφονται ἀκιν-
δύνως μὲ παντὸς εἶδους μανιτάρια. Ὁ Λετέλιος
Βαρδότης, ὁ Γορδιέρος καὶ ἄλλοι ἀναφέρουν τὰ πε-
ριστατικὰ ταῦτα, ἀλλὰ δὲν προώδυσαν καὶ ὑπὸ
τὴν ἔποψιν τῆς πράξεως καὶ τῆς πείρας, ὥστε αἱ
συμβᾶσαι εἰς διάφορα μέρη, καὶ εἰς Βελγικὴν ἀ-
κόμη, δηλητηριάσεις, ἐπέφερον ἀηθίαν καὶ φόβου·
βασίμους ἐναντίον τροφῆς τόσοσ θρεπτικῆς, ὅσον
καὶ εὐαρέστου, καὶ τὴν ἀπομάκρυναν ὅλως διόλου
ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον.

Εἶναι παρατηρήσεως ἄξιον, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐφρό-
νουν ὅτι δύναται τις ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ἐπιβλαβῆ τῶν
μανιταρίων ιδιότητα μουσκεύων αὐτὰ εἰς τὸ ὕδωρ.
Ὁ Λετέλιος εὐρῆκε τὸ φαρμακερὸν στοιχεῖον τοῦ
φ α ρ μ α κ ε ρ ο ὕ μ ὕ κ η τ ο ς, καὶ ἐσημείωσεν
ὅτι εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ· ὁ Βαρδότης ἐγνω-
στοποίησε τὴν παρὰ τοῖς ἀρκτικοῖς ἔθνεσιν ἐν χρή-
σει μέθοδον, ἣτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ βάζωσι τὰ

μανιτάρια εἰς μεγάλας ποσότητας ὕδατος ἀλλη-
λοδιαδόχως ψυχροῦ καὶ θερμοῦ. Ὁ Ἀδόλφος Βρο-
νιάρτης προτείνει δύο τρόπους, α. νὰ βάζουν τὰ
μανιτάρια εἰς κομμάτια μέσα εἰς νερὸν καθαρὸν,
ἢ ἐνωμένον μὲ ὄξος, β. ἢ εἰς ὄξος καὶ ἄλμην.

Ὁ Κύριος Φουᾶς Φαρμακοποιὸς εἰς τὰ στρατι-
ωτικὰ νοσοκομεῖα τῆς Γαλλίας λέγει σύμφωνα
σχεδὸν καὶ μὲ τὸν Α. Βρονιάρτην, προσθέτων ὅτι
τὸ ὄξος θεωρεῖται ὡς τὸ μέσον τὸ διαλύον τὸ φαρ-
μακερὸν στοιχεῖον τῶν μανιταρίων, καὶ ὅτι εἶναι
καλὸν νὰ βάλουν πλείοτερον ὄξος εἰς τὸ νερὸν,
ᾧ ποῦ μουσκεύουν τὰ μανιτάρια· ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ
νερὸν πρέπει νὰ χύνεται πρὶν μαγειρευθῶσι τὰ μα-
νιτάρια· ὁ Κορδιέρος, ὅστις συνέταξε διατριβὴν τινα
περὶ τῶν μανιταρίων, συνιστᾷ ὅσα καὶ ὁ Βρονιάρ-
της καὶ ὁ Φουᾶς.

Ἐναπέκειτο ὁμοῦ εἰς ἓνα ἄνδρα τολμηρὸν μέ-
χρι θράσους τὸ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα, ὅτι εἶναι δυ-
νατὸν νὰ εὐγάλωμεν ἀπὸ τὰ μανιτάρια τὴν φαρ-
μακερὰν ιδιότητα· τὸ ἀπέδειξε δὲ διὰ τῆς πείρας,
γενομένης τῆς δοκιμῆς, ὄχι εἰς ἄλλως, ἀλλ' εἰς ἑαυ-
τὸν καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του· ὁ ἄνθρωπος
οὗτος εἶναι ὁ Γεράρδος, ὅστις δὲν ἐδίστασε νὰ κάμῃ
χρήσιν τῶν πλέον φαρμακερῶν μανιταρίων. Αἱ δο-
κιμαί, τὰς ὁποίας ἀλλεπαλλήλως ἔκαμεν, ἀπέδει-
ξαν μέχρι βεβαιότητος τὴν ὠφέλειαν τῶν παρ' αὐτῷ
λαμβανομένων μέτρων. Ἴδὲ δὲ εἰς τὶ ταῦτα συνί-
σανται· Καθαρίζεσι ἢ κόπτεσι τὰ μανιτάρια εἰς
μεγάλα κομμάτια, τὰ πλύνεσι καὶ τὰ βάλλουσι
εἰς νερὸν κρύον, ᾧ ποῦ ρίπτεσι καὶ τινὰς χουλιαρίας

ὄξους (δύο ἢ τρεῖς χουλιαρίας εἰς μίαν λίτραν
νεροῦ), καὶ τὰ ἀφίνοῦν νὰ μουσκεύουν ἕως δύο
ὥρας, ὕστερον τὰ εὐγάζουσι ἀπὸ τὸ νερὸν, καὶ τὰ
πλύνουσι μὲ πολὺ νερὸν, καὶ τὰ βάλλουσι καὶ βρά-
ζουσι εἰς ἄλλο νερὸν ἕως μισῆν ὥραν. Μετὰ τὴν
ἐργασίαν ταύτην τὰ πλύνουσι διὰ τελευταίαν φο-
ρὰν εἰς νερὸν ψυχρὸν, καὶ ἀφοῦ στραγγίσουσι τὰ
μεταχειρίζονται διὰ μαγειρεῖμα.

Μετὰ τὸν ἀπλοῦν καὶ εὐκόλον ταῦτον τρόπον δυ-
νάμεθα νὰ μεταχειριζόμεθα ἀκινδύνως τὰ εἶδη
τῶν μανιταρίων τὰ λεγόμενα φαγιώσιμα, τὰ γι-
νόμενα εἰς τὰ λειβάδια καὶ τὰ στρώματα τῆς κο-
πρίας, ἔσω καὶ νὰ ἦναι ἀκόμῃ ἀνακατωμένα μὲ
ἄλλα εἶδη, περὶ τῆς ποιότητος τῶν ὁποίων ἡμπο-
ρεῖ νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία. Δὲν ἔχομεν σκοπὸν νὰ
συστήσωμεν ὡς ὠφέλιμα τὰ ὑποκπα ταῦτα μα-
νιτάρια, ἀλλ' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι βοτανικοί,
οὐδὲ εἰς κατάστασιν νὰ διακρίνωσι τόσον ποικίλα
φυτὰ, ὅποια τὰ μανιτάρια. Γνωστοποιούντες τὸ
μέτρον τοῦ Κ. Γεράρδου, τοῦ ὁποῦ ἀπεδείχθη ἐνώ-
πιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ὑγείας τῶν Παρισίων
ἢ βεβαία ἐπιτυχία, προπαρατηρηθεῖσα ἐν μέρει
καὶ ἀπὸ ἄλλους φυτογράφους καὶ ἰατροῦς, ἓνα ἢ
μόνον σκοπὸν καὶ μίαν καὶ μόνην ἐπιθυμίαν ἔχο-
μεν, νὰ βεβαιώσωμεν τοὺς τρώγοντας τὰ μανιτά-
ρια, ὅτι ὅταν τὰ μεταχειρισθῶσι κατὰ τὸν ἐκτε-
θέντα-τρόπον, δὲν ἔχουσι νὰ φοβηθῶσι ποτὲ κινδύνον
ἐξ αὐτῶν.

ΗΘΙΚΑ.

Οἱ Μαμερτίνοι ἔλαβον τὸ μέρος τοῦ Μαρίου, ὅταν οὗτος ἐκηρύχθη ἀρχηγὸς στάσεως κατὰ τῶν καθεστῶτων τῆς Ῥώμης. Ὁ Πομπήϊος καταστρέψας τὴν στάσιν διέταξε τὸν θάνατον αὐτῶν. Εἰς τῶν Μαμερτίνων, ὁ σημαντικώτερος, ὀνομαζόμενος Σθένιος, παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Πομπήϊον « Κάμνεις ἀδικον, εἶπε, νὰ φονεύσης τόσους ἀθώους, δι' ἓνα μόνον ἔνοχον, ὅστις εἶμ' ἐγώ, καὶ ὅστις τοὺς μὲν φίλους μου τοὺς ἔπεισα, τοὺς δὲ ἐχθρούς μου τοὺς ἐβίασα νὰ δεχθῶσι τὸ μέρος τοῦ Μαρίου ». Ὁ Πομπήϊος θαυμάσας τὴν γενναιότητα καὶ τόλμην τοῦ Σθενίου « Συγχωρῶ τοὺς Μαμερτίλους (εἶπε), διότι ὑπήκουσαν εἰς τοιοῦτον ἄνδρα, ὅστις προτιμᾷ τὴν πατρίδα του καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζώην. » Ἀπέλυσε δὲ τῆς καταδίκης καὶ τοὺς Μαμερτίλους καὶ τὸν Σθένιον, καὶ ἔδωκεν αἰτίαν νὰ θαυμάσῃσι καὶ τὴν ἐδικήν του ἀρετὴν διότι αὐτὸς ἐτίμησε τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ἰδίων αὐτοῦ χθρῶν.

ΠΙΝΑΞ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ
ΛΑΟΥ ΚΑΤΑ ΥΑΗΝ.

Βίοι.

Φυλλάδιον Α'.	Σελ.
Ἀριστίδης.	13
Ἐπαμεινώνδας.	17
Ὁ ἅγιος Βασίλειος.	52
Φυλλάδιον Β'.	
Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.	81
Ἀριστοτέλης.	95
Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.	140
Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ χρυσοστόμος.	143
Φυλλάδιον Γ'.	
Τιμολέων.	161
Οὐασινγκτόν.	183
Δ. Ὑψηλάντης.	198
Ἡ ἅγια Πουλχερία.	209
Φυλλάδιον Δ'.	
Σωκράτης.	241
Φωκίων.	250
Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος.	277
Φυλλάδιον Ε'.	
Θεμιστοκλής.	328
Ἰωάννης Σοβιέσκης.	347

Φυλλάδιον ΣΤ'.	
Ἀρχιμήδης.	409
Φύλων.	318
Φραγκλίνος.	444
Φυλλάδιον Ζ'.	
Ἰουδαίθ.	480
Ἰωάννα Ἀρκε.	496
Κολοκοτρώνης.	522. 585
Φυλλάδιον Η'.	
Βελισσάριος.	569
Φυλλάδιον Θ'.	
Σκεντέρμπεης.	649
Ἱστορία.	
Φυλλάδιον Α'.	
Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.	30
Περὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις καὶ Βασι- λικὰ μαχῶν.	39
Ἡ μάχη τοῦ Λεωνίδα ἐπὶ Θερμοπυλῶν.	41
Ἡ εἰς Βασιλικὰ μάχη.	45
Φυλλάδιον Β'.	
Δύο εὐτυχεῖς συνωμοσίαι.	45
Ἡ ἐλευθέρωσις τῶν Ἀθηνῶν.	101
Ἡ ἐλευθέρωσις τῶν Θηβῶν.	110
Ὁ Ἕλληνα στρατιώτης κατὰ τὴν ἐπα- νάστασιν.	120
Περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.	128

Φυλλάδιον Γ'.	
Αρματωλοὶ καὶ κλέπται.	271
Φυλλάδιον Ε'.	
Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς.	362
Φυλλάδιον Θ'.	
Ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου.	729
Φυλλάδιον ΙΑ'. ΙΒ'.	
Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν.	813
Γ ε ω ρ γ ι κ ᾶ.	
Φυλλάδιον Α'.	
Περὶ Γεωργίας.	60
Περὶ συστάσεως γεωργικῆς ἐταιρείας.	64
Φυλλάδιον Β'.	
Περὶ χαράγματος τῶν σταφιδοκλημάτων.	152
Φυλλάδιον Γ'.	
Περὶ γαιομήλων.	222
Περὶ κτηνοτροφίας.	231
Φυλλάδιον Δ'.	
Περὶ σταφιδαμπέλων.	296
Φυλλάδιον Ε'.	
Περὶ σταφιδοφυτείας.	385
Φυλλάδιον ΣΤ'.	
Περὶ Μελισσοκομίας.	449
Περὶ στάκτης.	476
Ἀγροτικαὶ ἐταιρεῖαι.	483
Κατασκευὴ τυροῦ καὶ βουτύρου.	483

Φυλλάδιον Ζ'.	
Περὶ οἰνοποιίας.	545
Περὶ μαλλίων ἐκ ξύλων.	565
Φυλλάδιον Η'.	
Περὶ ἀρότρου.	635
Περὶ ἀλεύρου ἐκ γαιομήλων.	643
Ποιότης τοῦ γάλακτος κατὰ τὴν φύσιν τῆς τροφῆς τῶν ἀγελάδων.	646
Τρόπος τοῦ νὰ ἔχη τις χλωρὸν βούτυρον.	647
Τρόπος ζυμώσεως τοῦ ἄστου ὠφέλιμος.	648
Φυλλάδιον Θ'.	
Περὶ μεταξοσκωληκοτροφίας.	999
Περὶ διατηρήσεως τῶν μῆλων.	728
Φυλλάδιον Ι'.	
Καπνὸς (Νικοτιανή).	782
Περὶ τῆς ἐκ χόρτων κοπρίας.	804
Τρόπος διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τις τὰς προ- βατίνας νὰ δεχθῶσι τὰ ἀρνία των.	805
Θέρμοι κτλ. ὡς γαιοπαχυντικὴ οὐσία.	806
Πῶς νὰ προετοιμάσουν τοὺς σπόρους ὅταν ἦναι παλαιοί.	807
Φυλλάδιον ΙΑ'.	
Περὶ καστανέας.	874
Φυλλάδιον ΙΒ'.	
Ἡμερολόγιον γεωργικόν.	938
Διηγήματα.	
Φυλλάδιον Δ'.	
Βρουκόλακας	282

Φυλλάδιον ΣΤ'.	
Ἀθηναίς	429
Ὁ Γερογιάννης	457
Ὁ γεωργὸς τῆς Ἑλλάδος	470
Φυλλάδιον Ζ'.	
Ἰωσήφ	508
Φυλλάδιον Η'.	
Σωσάνα ἢ ἡ συκοφαντία ἀνακαλυφθεῖσα	599
Ὁ μαθητῆς	607
Οἰκογενειακὴ δίκη	624
Φυλλάδιον Θ'.	
Ὁ Καίσις τῆς	689
Φυλλάδιον Ι'.	
Τὸ παραμύθιον	750
Ἡ ἀσθένεια τῶν σταφιδαμπέλων.	783
Φυλλάδιον ΙΑ'.	
Ὁ υἱὸς τῆς χήρας	783
Ἡ διδασκάλισσα	858
Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν φορολογικῶν, Δημοτικῶν κτλ νόμων	
Φυλλάδιον Α'.	
Ὁ περὶ ἀπογραφῆς νόμος	70
Φυλλάδιον Δ'.	
Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Φορολογικοῦ νόμου	303
Περὶ διανομῆς τῶν λειβαδίων	312
Περὶ τοῦ περὶ ἀπογραφῆς νόμου	454

Φυλλάδιον Ε'

Περὶ διανομῆς τῶν λειβαδίων	842
Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ περὶ δῆμων νόμου	618
Περὶ τῆς ἀποδεκατώσεως	850
Περὶ τῆς φορολογίας τῶν σταφίδων	887

Υ γ ι ε ι ν ἡ κ α λ ῖ θ ε ρ α π ε υ τ ι κ ῆ

Περὶ ἀσφυξίας	214. 290. 379. 363. 767.
Περὶ καθαριότητος	313
Περὶ προφυλάξεως τῶν κτηνῶν ἀπὸ τὴν ἐπιζωστικὴν πνευμονίαν	562
Ὁδηγίαι περὶ ἐγκεντρίσεως τῆς πλευρο- πνευμονίας	563
Περὶ τοῦ ὄξους θεωρουμένου ὡς θερα- πευτικοῦ τῆς λύσσης	645

Χ α ρ α κ τ ῆ ρ ε ς

Φυλλάδιον Γ'

Ἄκαιρος	239
Ῥαδιοὔργος	240

Φυλλάδιον Δ'

Ἄστατος	315
Ἐπίμονος	318

Φυλλάδιον ΣΤ'

Ἐπερήφανος	478
Χαμερπής	480

Ἠ θ ι κ ᾶ

Φυλλάδιον Α'

Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε	74
Ἠθικαὶ γνώμαι	79
Φραγκλίνου ἐπιστολὴ περὶ τῶν ὄσοι ὑπανδρεύονται νέοι	594

Φυλλάδιον Η'

Ἀγροτικὴ ἀγαθοεργία	641
---------------------	-----

Φυλλάδιον Θ'

Ἡ μήτηρ τοῦ Οὐασιγκτῶνος	672
Μέσον διὰ τὰ ἔχη τις χρήματα εἰς τὴν σακκοῦλάν του (Φραγκλίνος)	682
Εἰδοποιήσις ἀναγκαῖα εἰς τοὺς θέλον- τας τὰ πλουτήσωσι (Φραγκλίνος)	683
Συμβουλὴ εἰς ἓνα νέον τεχνίτην (Φραγκ)	685

Φυλλάδιον Ι'

Ἐν ποτηράκι ῥακί	721
Περὶ ἐξαλείψεως τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν κακῶν ἔξεων (Φραγκλίνος)	745

Φυλλάδιον ΙΑ'

Περὶ πολυτελείας ὀκνηρίας καὶ φιλερ- γείας (Φραγκλίνος)	724
--	-----

Π ο ι κ ῖ λ α

Φυλλάδιον Β'

Παραγγελία πρὸς τοὺς Δημοδιδασκάλους	159
Φυλλάδιον ΣΤ'	

Τὰ ἐξαιρετικὰ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν θερμοκρασίαν ἔτη	488
---	-----

Φυλλάδιον Ζ'

Περὶ συστάσεως ἐταιρείας πρὸς φω-
τισμὸν τοῦ λαοῦ 550

Ἐλευθεροδιδασκαλία ἐν Ἀγγλίᾳ 552

Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ 556

Φυλλάδιον Η΄

Ὁ Δημοδιδάσκαλος. 630

Φυλλάδιον Θ΄

Αἰ ἐορταί 715

Φυλλάδιον Ι΄

Ἡ διαθήκη τοῦ Ν Στορνάρη 794

Ἐπιστολὴ ράπτου 802

Πρὸς τὸ συμβούγιον τῆς Φιλεκπαιδευ-
τικῆς ἐταιρείας 867

880 (2000)

880 (1000)

127

142

127

150

884